ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Ижтимоий-сиёсий шаҳар газетаси

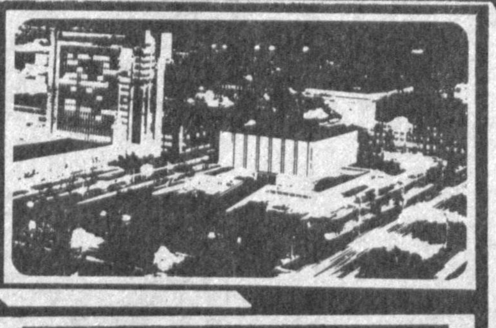

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 139 (8.723) ◆ 1995 йил ◆ 29 ноябрь, чоршанба ◆ Сотувда эркин нархда

БУГУНГИ КУН «ТО» «ТО» НАФАСИ

МАМЛАКАТИМИЗДА

❑ Кеча Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетида Ўзбекистоннинг ЮНЕСКО ишлари бўйича миллий комиссияси ташаббуси билан «Марказий Осиёдаги демократик ўзгаришларнинг ижтимоий-иқтисодий тамойиллари» мавзусида уч кунлик халқаро семинар иш бошлади.

❑ Тошкентда Словакия Республикасининг Бош консулхонаси тантанали вазиятда очилди.

❑ Қозоғистон миллий ассоциацияси вакиллари Навоий вилоятида бўлиб, бу ердаги қозоқ маданий маркази фаолияти билан танишдилар.

❑ Олий хўжалик суди раёсати мажлисида нефть маҳсулотлари камомадига тааллуқли низоларни судда кўриб чиқиш тажрибаси муҳокама қилинди.

❑ Фарғона вилояти ҳокимлиги Ногиронлар куни арафасида Германиянинг «Майра» фирмаси тайёрлаган аравачалар сотиб олиб, уларни ногиронларга топширди.

❑ «Саодат» журнали ташкил этилганлигининг 70 йиллиги муносабати билан Фарғона туманида ушбу нашр номида боғ барпо қилинди.

❑ Тошкентдаги Ҳамза театрида Маннон Уйғур номли давлат санъат институтининг 50 йиллигига бағишланган тантанали кеча бўлиб ўтди.

❑ Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигида ТАСИС дастури бўйича малака оширган 20 нафар университет ва институтлар ўқитувчиларига халқаро андозадаги дипломлар топширилди.

ҲАМДЎСТЛИКДА

❑ Бугун Беларусда 141 та сайлов округида Олий Кенгашга такрорий сайлов ўтказилмоқда. Маълумки, мамлакат парламентига баҳорда ўтказилган сайловларда фуқароларнинг ярмиси ҳам иштирок этмаганлиги сабабли 260 депутат ўрнига 119 депутат сайланган эди. Беларусь Президенти Александр Лукашенко агар бу гал ҳам Олий Кенгаш иш бошлаши учун керак бўлган жами депутатларнинг учдан икки қисми сайланмаса, мамлакатда бевосита президентлик бошқарувини жорий этиши тўғрисида баёнот берди.

❑ Россия чегара хизмати директори Андрей Николаев Душанбеда бўлиб, Тожикистон Президенти Имомали Раҳмонов билан тожик-афғон чегарасидаги вазиятни муҳокама этди.

❑ 17 декабрь куни Россияда бўладиган Давлат думаси сайловларида 450 ўринга 8350 дан кўпроқ номзод рўйхатга олинди. Сайловларни ўтказиш учун давлат томонидан 375 миллиард рубль ажратилгани ҳолда жойлардаги сайлов комиссиялари 3,5 триллион рубль маблағ талаб этмоқдалар.

❑ Россия Марказий банки 1993 йил нусхасидаги қиймати 50 рубль бўлган тангаларни муомалага чиқарди.

ХОРИЖДА

❑ АҚШ Президенти Билл Клинтон Европа бўйлаб сафарга чиқди. У қитъадаги ўз иттифоқчилари билан асосан собиқ Югославияда тинчлик ўрнатиш масаласини муҳокама этади.

❑ Озарбайжон Президенти Ҳайдар Алиевнинг Буюк Британияга расмий ташрифи бошланди. Сўнг у Францияда ҳам бўлади.

❑ Брюсселда Шимолий Атлантика ҳарбий блокига аъзо бўлган 16 мамлакат мудофаа вазирларининг кенгаши иш бошлади. Унда Россия мудофаа вазири Павел Грачев ҳам иштирок этяпти.

❑ Жанубий Африка Республикасининг Президенти Нельсон Мандела хорижий мамлакатлар раҳбарлари ўртасида биринчи бўлиб Россиянинг «Дўстлик» орденига сазовор бўлди. Бу ерга расмий ташриф билан келган Россия Бош вазирининг биринчи ўринбосари Олег Сосковец 14 та ҳукуматлараро ҳужжатни имзолади. Уларда, жумладан, Жанубий Африка Республикаси фуқаросининг «Мир» орбитал станциясида парвози ҳам мўлжалланган.

❑ ЮНЕСКО қароргоҳи — Парижда болаларни ҳимоя қилиш бўйича халқаро анжуман бўлиб ўтди. Унда жаҳондаги 30 та давлат ва ҳукумат раҳбарларининг рафиқалари, шу жумладан Россия Президентининг рафиқаси Наина Ельцина ҳам иштирок этди.

❑ Парижда бўлиб ўтган Жаҳон шахмат федерацияси Бош ассамблеясида Қалмиқистон Президенти Кирсан Илюмжинов ФИДЕ Президенти этиб сайланди. Жаҳон шахмат федерациясининг илгариги президенти Флоренсио Кампоманес эса унинг биринчи ўринбосари бўлди.

ШАҲАР ФАОЛЛАРИНИНГ ЙИҒИЛИШИ

Кеча шаҳар ҳокимлигида Тошкент шаҳар фаолларининг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Самарқанд вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқидан келиб чиқадиган вазифалар муҳокама этилди.

Фаоллар йиғилишида нутқ сўзлаган Тошкент шаҳар ҳокими Козим Тўлаганов ушбу сессияда давлатимиз раҳбари томонидан олдинга қўйилган вазифалар Тошкент шаҳри учун ҳам ўта долзарб эканлигини алоҳида таъкидлади.

Йиғилишда мавжуд муаммоларни ҳал этиш, йилни муваффақиятли якунлаш, Тошкент шаҳрини иқтисодий-ижтимоий ривожлантиришни жадаллаштириш юзасидан аниқ чора-тадбирлар белгиланди.

ҲАММА УЧУН САБОҚ ВА ДАСТУР

Президентимиз Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Самарқанд вилоят Кенгаши сессиясидаги катта нутқи, унда билдирилган ўринли фикрлар, таклифлар, муҳим масалаларнинг кўтарилишию мавжуд камчиликларнинг одилона очиб ташланиши бутун Ўзбекистон халқида катта қизиқиш уйғотди. Буни «Тошкент оқшоми» таҳририятига йўлланган мактублару қўнғироқлар орқали тошкентликлар ҳам баён этмоқдалар. Қуйида фикр-мулоҳазаларнинг айримлари билан танишасиз.

ЯНГИЧА ИШЛАМАСАК БЎЛМАЙДИ

Абдуваҳоб ТОШПЎЛАТОВ,
«Юлдуз» ҳиссадорлик жамияти раиси, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутати:

— Республикамиз Президенти Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Самарқанд вилоят Кенгаши сессиясидаги маърузаларини «ойнаи жаҳон» орқали диққат билан тингладим. Ва унда билдирилган фикрларга юз фоиз қўшиламан. Албатта, юртимиз иқтисодий ислоҳотларнинг иккинчи босқичига кирган бир даврда барчамиз бир ёқадан бош чиқариб ҳамжиҳатлик билан ишламасак кўзланган мақсадларимизга эришиш қийин. Зеро «Аввал иқтисод, кейин сиёсат» деган гап бежиз айтилмаган.

Аввваламбор ҳар бир корхона, ташкилот, муассаса масъулиятни чуқур ҳис этиб ишлаши керак. Боқимандалик кайфиятида ишлашни аллақачон йиғиштириш даркордир. Ачинарли жойи шундаки, 70 йилдан бери барча нарсани давлатники, меники эмас деб кўрсатиб ижтимоий мулкка нисбатан совуққон муносабатда бўлиб келганмиз. Энди бундай кайфиятдан ҳам ҳоли бўлишнинг пайти келди.

Кўп корхоналарнинг ҳозир 30, 40, 50 фоиз қувватда ишлаётгани сир эмас. Айниқса кичик корхоналарга кўп эркинликлар берилган, хусусан 2 йилга солиқ тўлашдан озод этилган бўлса-да, улар халқ учун зарур бўлган кенг истеъмол моллари, кийим-кечакларни етарли даражада ишлаб чиқаришмаяпти. Хулласи калом, ҳар бир раҳбар ишни эплаб кетишга кўзи етмаса жойни бўшатиши кераклиги ҳақиқатдир.

Ҳозир йирик корхоналар ҳиссадорлик жамиятларига айлантирилди. Фикримча аста-секин уларни ҳам тўла хусусийлаштириш керак. Ана шундагина кишиларимизда мулкка эгалик қилиш, уни асраб-авайлаш, жони ачиши ҳислари кучаяди.

Энди икки оғиз ҳиссадорлик жамиятимизнинг фаолияти тўғрисида. Ҳозир корхонамизга қарашли 20 та махсус дўконимиз бор, уларни кўпайтирмоқчимиз. Бунинг учун эса маҳсулот турларини кўпайтириш, уларнинг сифатини яхшилаш керак. Афсуски бизда жун мато чиқмайди. Шу сабабдан маҳсулотларимизни Қозоғистон, Россия, Қирғизистонга ўтказиб, мол айирбошлаш йўли билан матолар оляпмиз. Ҳозир 1 та цехимизни ИИВ, МХХ, солиқ инспекцияси учун махсус кийимларни тикишга мослаб давлат буюртмаси билан ишлаяпмиз. Ишлаб чиқаришда узилишлар бўлмасин деган мақсадда фаолият кўрсатяпмиз ва тўла қувватнинг 85 фоизида ишлаяпмиз. Ишчиларимизга яхши ишлаб, кўнгилли дам олишлари учун шароит яратяпмиз. Фақат шундай ишлаганимиздагина бозор иқтисодиётига ўтиш даври мураккабликларини енгиб ўтиб келажак сари дадил одимлашимиз мумкин.

ҲАЁТНИНГ ЎЗИ КАТТА МАКТАБ

Қўчқор ХОНАЗАРОВ,
Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университети профессори, фалсафа фанлари доктори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби:

— Юртбошимизнинг Самарқанд вилоят Кенгаши сессиясидаги нутқлари менимча жуда муҳим аҳамиятга эга бўлди. Зеро, унда ҳам салбий, ҳам ижобий ҳолатлар тилга олиниб бевосита халққа мурожаат қилган ҳолда аниқ вазифалар қўйилиши жуда муҳимдир. Айниқса юртбошимизнинг ёшларга мурожаати менда катта таассурот қолдирди. Президентимизнинг «Нега биз қарийб бир ярим асрлик мустамлакачиликдан озод бўлганимизда шундай улуғ ва мўътабар Ватанимизни асрай оладиган, уни ҳимоя қила биладиган ва шу олижаноб анъаналарни давом эттиришга қодир бўлган авлодни тарбиялашга шароит яратмас эканмиз?» деган сўзлари эса чуқур ўйга толдирди.

Ўзим иккинчи жаҳон уруши қатнашчисиман. Марказий Осиё республикалари орасида биринчи бўлиб Ўзбекистонда ҳарбий тарбияга асосий эътибор қаратилиб ҳарбий академияни ташкил этиш ташаббуси кўтарилгани ва бу иш муваффақиятли амалга оширилганлиги менга жуда маъқул бўлди. Модомики, ўтмишда аждодларимиз ичидан моҳир лашкарбошилару ажойиб қўмондонлар чиққан экан, биз ҳам бугунги ёшларимиз, зобитлар ичидан ҳозирги замон даражасида иш юрита оладиган ҳарбий мутахассисларни тайёрлашимиз лозим.

Фикримча, фақат ёшларга эътибор бериб, уларнинг ўсиб-унишини таъминлай оладиган раҳбаргина ҳақиқий раҳбар ҳисобланади. Бу эса бугунги ва эртанги кунни ўзаро боғлаш, келажак негизини ўйлаш демакдир. Мана шундай ижобий ишлар Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университетида ҳам амалга оширилмоқда. Бу ерда ўз номи билан ташқи сиёсат ва дипломатия соҳалари учун малакали кадрлар тайёрланяпти. Шу билан бирга ёшларнинг ҳарбий илмга эга бўлишларига ҳам зарур аҳамият берилятпи. Чунончи, талабалар семестрлар давомида сиёсий иқтисод, халқаро ҳуқуқ, муносабатлар борасида илм олгач, ёз пайтида дала шароитларида ҳарбий билим сирларини эгалламоқдалар.

Ҳаётнинг ўзи биз учун катта мактаб. Шу сабабдан муаллим ва талабаларимизни бевосита чет мамлакатларга юбориб, ўз соҳалари бўйича чуқур билим эгаллаб, малака олишлари учун кенг шароитлар яратяпмиз. Улар АҚШ, Япония, Корея, Франция, Германияда бўлиб амалий иш борасидаги билимларини бойитиб келмоқдалар. Қисқа қилиб айтганда, юртбошимиз таъкидлаганларидек биз келгуси авлод баркамоллиги учун бутун билим, малака, куч-ғайратимизни сарфлаяпмиз.

«Тоштажрибатаъмир» ҳиссадорлик жамияти қошида фаолият кўрсатаётган қўшма корхоналар ичида «Улуғбек — Процезион» қўшма корхонасининг тутган ўрни алоҳидадир. Цех ишчилари ўз зиммаларига юклатилган барча режаларни ортиғи билан адо этиб, унинг сифатини ҳам алоҳида эътиборга олишади.

СУРАТДА: корхона ишчилари Н. Когай ва Р. Зайнутдинова маҳсулот сифатини кўздан кечиришмоқда.

Рустам Шарипов олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

Ш. О. АЛИМОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ХИТОЙ ХАЛҚ РЕСПУБЛИКАСИДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВА МУХТОР ЭЛЧИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Шавкат Орифжонович Алимов Ўзбекистон Республикасининг Хитой Халқ Республикасидаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1995 йил 28 ноябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

Ш. О. АЛИМОВГА БИРИНЧИ ДАРАЖАЛИ ФАВҚУЛОДДА ВА МУХТОР ВАКИЛ ДИПЛОМАТИК МАРТАБАСИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Шавкат Орифжонович Алимовга биринчи даражали Фавқулодда ва Мухтор вакил дипломатик мартабаси берилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1995 йил 28 ноябрь.

Конституция куни шарафига

МАҲАЛЛАЛАРДА СУҲБАТЛАР

Ҳамза туманидаги қатор маҳаллалар оқсоқоллари ўз маҳаллаларининг аҳолиси орасида ҳаётимиз Қомуси бўлган Конституциямизни синчиклаб ўрганишни ташкил қилиб ажойиб ишга қўл урдилар. Тумандаги Нодира номидаги маҳаллада Ўзбекистон Конституциясининг уч йиллигига бағишлаб фуқароларнинг йиғилиши бўлди. Йиғилишда маҳалла оқсоқоли Неъматилла Ҳасанов Ўзбекистон Республикаси Конституцияси жиҳатларини таърифлаб берди. Сўнг маҳалла уруш ва меҳнат фахрийлари кенгаши раиси Ҳаким Ғофуров, хотин-қизлар кенгаши раиси Муқаддас Раҳмонбердиева ва бошқалар сўзга чиқишиб бу муҳим ҳужжатнинг Ўзбекистон жамиятини бошқаришда ўз-ўзини бошқариш органлари — маҳаллаларнинг ролига аҳамиятини таъкидлаб ўтдилар. Улар Ўзбекистонда фуқаролар жамиятини барпо этишда маҳалла тажрибаси муҳим эканлигини уқтирдилар. Бундай суҳбатлар тумандаги «Гулистон», «Донишманд» ва бошқа маҳаллаларда ҳам бўлиб ўтди.

Ҳамидулла ЮСУПОВ.

Қиш тайёргарликни ёқтиради

КАТТА ИМКОНИЯТЛАРНИ КЎЗЛАБ

Қиш эшик қоқмоқда. Биз 4-такси саройида бўлиб қиш фаслига тайёргарлик ишлари билан танишдик.

Дарҳақиқат, бошқарма жойлашган бинода қилинаётган ишлар кўп. Ана шулар ҳақида корхона бошлиғи Бахтиёр Юнусов бизга сўзлаб берди:

— Биз маъмурий бинони аллақачонлар ҳашаматли қилиб таъмирлаб олишимиз мумкин эди. Биз бундай қилмадик, чунки энг аввало ишчи-хизматчи ходимларимизни ўйлаб, улар ишлаётган цех ва корхоналарга иссиқ сув ўтказиш тадбирлари кўрилди. Иситиш тармоқларини тузатдик, томларни яна бир карра кўздан кечириб чиқдик. Қишда, қор ёғиб турганда, яхмалакларда машиналар ўйдим-чуқур жойларда қийналмасин, деб сарой ҳовлиси асфальтларини таъмирладик. Ундан кейин ҳамма қолган қурилиш материалларни, маблағни ёрдамчи хўжалик «Абай»га ишлатдик. Молхона томини мустаҳкам қилиб ёпдик.

Қурилиш трестига пул ўтказдик, томни ёпиш учун керакли рубероид ва қора сақични етарли даражада олиб келдик. Бошқарма биносини ҳам таъмирлашга эришамиз.

Суҳбатга бош муҳандис Акмалжон Турғунов қўшилди:

— Қишда қийналмаслик учун етарли даражада автошина, аккумулятор, ойна тозалагичлар, яна бир қанча эҳтиёт қисмларни жамлаб қўйдик. Ҳамма таъмирловчилар қишки уст-бош билан таъминланди. Етарли даражада асбоб-ускуна бердик. 4 та ишлаб турган кўтаргичдан яна 3 таси таъмирланди. Шуни айтиб ўтиш керакки,4- такси саройи ҳажм жиҳатидан кичикроқ бўлишига қарамай режани биринчилар қаторида бажариб келяпти.

Таъмирлаш ишларига бош-қош бўлиб турган Келдиёр Жуманиёзов билан ҳам суҳбатлашдик.

— Хўш, яна қандай ишларни бажариш мумкин? — деб сўраймиз ундан.

— Унча мураккаб, оғир бўлмаган ишларни. Масалан, эрталабгача бемалол тормоз тизимларининг қўшилиш мосламаларини, электр ёритгичларини ва шунга ўхшаш бошқа мосламаларни таъмирлаб бера оламиз.

Ҳаётда ҳар хил шароит бўлиши мумкин. Баъзан ўзимизда эҳтиёт қисмларни буюртма бўйича омборхонадан ололмасак, йўқлиги тўғрисида ҳайдовчини хабардор қилиб қўямиз. 210 та машинадан ҳозир 8-10 таси узоқ муддатли таъмирлашда турибди. 81 та машина муддатли ижарага берилган. Ҳар куни ҳаммаси бўлиб 160-170 та машина йўлга чиқади. Иван Соловьев деган ҳайдовчимиз бор. Тартиб-интизомга ҳар доим риоя қилади. Саҳар пайтида келиб машинасини авайлаб синчиклаб текширади-ю йўлга чиқиб кетади. Доимо машинаси йўловчилар хизматида. Кичик таъмирлаш ишларини ўзи бажаради. Корхонада 20 йилдан бери ишлайди. Акромжон ака Ғуломовни ҳам кўпчилик яхши билади. Акромжон ака 15 йилдан бери ишлаб келмоқда. Режани 103-105 фоиздан кам бажармайди. Юқорида номлари тилга олинган илғорлар «Тошшаҳарйўловчитранс» Давлат уюшмасининг Фахрий ёрлиқлари ва пул мукофотлари билан тақдирланишган.

— Келажакдан, — дейди Бахтиёр Юнусов, — умидимиз катта. — Яқин вақтларда саройимиз ҳиссадорлик жамиятига ўтади. Ҳиссадорлик жамиятига ўтиш катта имкониятлар яратади, деб ўйлаймиз. Энг аввало, ҳаракатдаги эркинлик, фонд тақсимоти, қўшимча пуллик хизмат кўрсатиш ва тартиб-интизомни кўчайтиришга эришамиз.

Фарида ЖАҲОНГИРОВА.

«РОҲАТ» МАСКАНИ ИСТИҚБОЛИ

Акмал Икромов туманидаги «Роҳат» номли бошланғич таълим масканининг очилиш маросими бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазири Жўра Йўлдошев, шунингдек турли вилоятлардан келган мураббийлар ҳозир бўлишди. Очилиш маросимида бу маскан ҳақида маълумотлар берилди, янги услубнинг натижалари ўртоқлашилди.

Бошланғич таълим масканида мактаб ёшига етган, яъни 7 ёшлилар синфи (бу синф бир йилда икки йиллик мактаб ўқув дастурини ўзлаштиради), 6 ёшлилар гуруҳи эса 4-синфгача сабоқ олади. Болалар иқтисод, инглиз ва рус тилини мукаммал ўрганишади. Компьютер ҳамда шифобахш гиёҳлар хоналари ҳам болажонлар ихтиёрида. Таълим-тарбия олиш жараёнида улар учун қўшимча машғулотлар ҳам ташкил қилинган. Очилиш маросимида бу масканнинг «Ёш куч» тўгараги, «Сурайё» болалар ашула ва рақс дастаси ўз маҳоратларини намойиш этишди.

Малоҳат СОБИРОВА.

ЮРТГА МУНОСИБ БЎЛАЙЛИК

Ўзбекистон Президенти девонида таниқли шоирлар, бастакорлар, олимлар, журналистлар, радио ва телевидение раҳбарлари, жамоатчилик ташкилотлари бошлиқлари иштирокида кенгаш бўлиб ўтди. Кенгашда юртимиз мустақиллигининг 5 йиллигига бағишланган замонавий қўшиқлар кўрик-танлови ўтказиш масаласи муҳокама қилинди.

Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Хайрулла Жўраев шу масала юзасидан махсус ҳукумат қарори тайёрланаётганини маълум қилди.

Кенгашда қатнашган ижодкор ва мутахассислар янги кўрик-танлов шарт-шароитлари ҳақида таклиф ва мулоҳазаларини билдирдилар.

Мухбиримиз Президентнинг Матбуот котиби Мурод Муҳаммад Дўст билан учрашиб, бўлажак кўрик-танловдан кўзланган мақсад хусусида суҳбатлашди.

— Янги кўрик-танлов ташаббуси Президент Ислом Каримовга тегишли, — деди Матбуот котиби. — Танловнинг ғоясини битта — Ватан деган сўз билан ифода этиш мумкин. Чунки Ватан ҳажрида, Ватан армонида куйиб ўтган не-не мумтоз шоирларимиз бор. Халқимизнинг асосий фазилатлари ҳақида сўз кетаркан, энг аввало, она заминга меҳримизни тилга оламиз.

Бўлажак кўрик-танлов фақатгина шу фазилатларимизни намойиш этиб қолмасдан, минг йиллик анъаналаримиз, буюк тарихимиз ва ғуруримиз асосида бутунлай янги, бугунги давлатчилигимиз мақсадларини, қулликдан, асрий истибдоддан халос бўлган пайтимизни ҳам акс эттириши зарур. Кўрикда фақат янги куй ва янги матн асосидаги қўшиқлар билан иштирок этиш мумкин.

Президентимизнинг бу тадбирни мамлакат миқёсига кўтаришида катта маъно бор, деди М. Муҳаммад Дўст. Чунки, бу кўрик-танлов бугунги озод Ватанимизни улуғлайдиган, барчамизни келажакка чорлайдиган ҳамда шу Ватанга муносиб фарзанд бўлишга, шу Ватан шарафи ҳимоясига даъват этадиган ва халқимиз жўр бўлиб куйласа арзийдиган ҳақиқий санъат асарларини саралаб олиб, уларни эл орасида кенг тарғиб этиш имконини яратади.

(ЎзА).

Истеъмол буюмлари кўпаймоқда

ЯРАШИҚЛИ ЛИБОСЛАР КЎРГАЗМАСИ

«Қизил тонг» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятининг маданият саройи одамлар билан гавжум. Бу ерда бир неча кундан буён шу корхонада ишлаб чиқарилган барча турдаги маҳсулотларнинг савдо кўргазмаси ўтказилаётир. Эркаклар ва аёллар, болалар ва қизлар учун тикилган пальто, костюм, куртка ва чиқитлардан тайёрланган бошқа халқ истеъмоли буюмларини истаганча танлаб, ярашганини сотиб олишингиз мумкин.

Бежирим ва пишиқ тикилган пальтони қизчасига кийдириб кўраётган опахонни суҳбатга тортдик:

— Мен анчадан буён қизимга мана шунақа пальто олишни орзу қилиб юрган эдим, — дейди у. — Жамғариб қўйган пулларимни йиғиб, пальто сотиб олиш учун бу ерга келдим. Тўғри, шаҳримиз дўконларидан ҳам бунақа пальтони сотиб олиш мумкин. Лекин бу ерда танлаб олиш имконияти катта. Бундан ташқари нархи ҳам арзон...

— Ҳа, кўргазмали савдога қўйилган маҳсулотларимизга бошқа савдо шохобчаларига нисбатан қўйиладиган устама ҳақи бизда камроқ, — дейди муҳандис Муҳтабар Орипова. — Бунга сабаб энг аввало ижарага олинган сотиш жойи ўз корхонамизга қарашли. Шунингдек маҳсулотни олиб бориш ёки олиб келиш учун ҳеч қандай транспорт воситаси ишлатилмайди.

— Муҳтабар опа, корхона қошида шундай савдо кўргазмасини ташкил этишдан кўра уни жамиятнинг ўз дўконларида уюштирсаларингиз бўлмайдими? Чунки бу дўконларни ҳамшаҳарларимиз ва меҳмонлар жуда яхши билишади-ку?

— Бу галингиз ҳам тўғри. Лекин биз ана шундай маҳсулотларни ўзимизга қарашли учта махсус дўконларга ҳам, Марказий ва Бош универсал дўконларига ҳам юборамиз. Фақат бўладиган харажат туфайли қўйиладиган сотиш баҳосида бирмунча фарқ бор. Бизнинг савдо кўргазмамизни эшитиб келаётган харидорлар жуда кўпчиликни ташкил этмоқда. Бир кунда 10 минг сўмгача маҳсулот сотяпмиз. Ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида ўз маҳсулотингни ўтказа билиш ҳам тадбиркорликнинг бир тури экан.

Энг замонавий кийимларнинг, масалан аёлларнинг «свингер» деб аталувчи кузги пальтоси харидоргир бўлиб чиқди. Уни малакали бош рассомимиз Валентина Посильяева яратган. Сидирға драп матосидан тикилган бу пальто ҳозирги кунда жуда харидоргирлигини кўрсатяпти. Бу пальто сўнгги яратилган маҳсулотимизнинг бири саналади.

Шу кунларда биз яна бир неча турдаги болаларнинг қишки пальтосининг янги турларини яратиш ва уни ишлаб чиқаришни мўлжаллаяпмиз. Уларнинг дастлабки синов намунаси тикиб чиқарилди. Модел жиҳатидан жуда кўркам бўлиб, пальтоларнинг ёқасига табиий мўйна ўрнатилади. Ҳозирги кунда болаларнинг кийимларига талаб юқори бўлаётганини ҳисобга олиб туриб шундай қилаяпмиз.

Гулчеҳра МУРОДОВА.

Обуна — 96

ТАКЛИФЛАР, ТИЛАКЛАР

Абдуманноп АЛИМБОЕВ,
«Ўзэлектроаппарат» ҳиссадорлик жамияти раиси:

— Ҳозирги шароитда раҳбарми, ишчими бугунги куннинг ахборотлари, хабарларидан, ўзгариш ва янгиликларидан бохабар бўлмаса унда ҳаётдан ортда қолиши ҳеч гап эмас. Шунинг учун ҳам қорхонамиздаги барча ишчи-хизматчиларнинг маданий эҳтиёжини ўйлаб, обуна мавсумидан унумли фойдаландик. Биргина «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» газеталарининг ҳар бирига 6 нусхадан ёзилдик. Нега десангиз бу газеталар орқали шаҳримизнинг нафасини сезамиз.

Мен ўзим бу икки газетанинг шайдосиман. Бироз ижодий ишга қизиққанлигим боисидан газетанинг ҳар бир сонини кузатиб бораман.

Келгуси йилда газета саҳифаларида тажрибали ишчиларнинг инсонийлик фазилатлари, ҳақиқий ижодкорларнинг маҳоратлари, кўзга кўринган нуроний отахон ва онахонларнинг табаррук фазилатлари ҳақида кўпроқ ўқисак дейман. Шунингдек жойларда ташкилот ва корхоналар раҳбарлари ўтказаётган мароқли ва нуфузли тадбирлар, ижодий учрашувлар, кўргазмалар ҳақида ҳам ўқишни истайман. «Оқшом» ишонаманки, келгуси йилда ҳам ўз муштарийлари билан ҳамфикр бўлади.

Ишбилармонларнинг сиртқи мактаби

СОЛИҚ ТИЗИМИ НИМА?

Ҳар қандай давлат ўз вазифаларини бажариши учун моддий асосга эга бўлиши лозим, у эса солиқ тизими ҳаракати натижасида шаклланади. Солиқ тизими давлат қабул қилган қонунларга асосланади. Ўзбекистонда қабул қилинган «Солиқлар тўғрисида»ги қонун бунга мисол бўлиб, унда солиқларнинг турлари ва уларни ундириш усуллари аниқ белгилаб берилган.

Солиқ нима? Унинг халқ хўжалигида тутган ўрни қандай?

Солиқлар — давлатнинг корхона ва ташкилотларидан, аҳолидан ундирадиган пул маблағларидир. У биринчидан, ҳамма давлатларга хос давлат бюджетини шакллантириш ва давлатнинг ҳаракат қилишига моддий шароит яратишдан иборат бўлса, иккинчидан эса иқтисодиётни тартибга солувчи иқтисодий дастакдир. Солиқ тизими деганда давлат бюджетига ундириладиган солиқлар тури, мажмуи, уларни йиғиб олиш йўллари ва усулларини ташкил этиш тушунилади. Унга солиқ турлари, солиқ имтиёзлари, солиқ ставкаси, солиқ тўловчилар даромадларини аниқлаш кабилар киради.

Солиқ тизими ҳар хил турдаги солиқларни ўз ичига олади. Солиқларнинг асосий катта гуруҳини бевосита ва билвосита солиқлар ташкил этади. У эса солиқ солиш объекти, солиқ тўловчи ва давлат ўртасидаги муносабатларга боғлиқдир. Агарда бевосита солиқлар тўғрисида гапирадиган бўлсак бунга тўғридан-тўғри очиқ даромад ёки мулкларга солинадиган солиқлар киради. Ўзбекистоннинг бевосита солиқларига корхона ва ташкилотлардан олинадиган даромад солиғи, мол-мулк солиғи, транспорт воситалари солиғи, жамоа хўжалиги аъзоларининг меҳнат ҳақи фонди солиғи, аҳолидан олинадиган даромад солиғи, қурилиш ва ер солиғи кабилар киради. Билвосита солиқлар эса сотилаётган маҳсулот ва хизматлар баҳосига устама қилиб белгиланади.

Давлат солиқлари Республика бюджетининг манбаи ҳисобланиб, бюджетга тушиш нуқтаи назаридан давлат солиқлари ва маҳаллий солиқларга бўлинади. Давлат солиқлари Республика бюджетига тушса, маҳаллий солиқлар эса фақат маҳаллий бюджетга тушиб, уларнинг ўз манбаларига айланади. Бундай солиқларга қурилиш солиғи, ер солиғи, транспорт солиғи ва бошқалар киради.

Шуни айтиш керакки, солиқлар тизими мамлакатнинг иқтисодий аҳволи, маълум аниқ даврда олдига қўйган мақсадларидан келиб чиқади. Бу эса солиқ сиёсатини ишлаб чиқиш ва ҳаётга тадбиқ этиш орқали амалга оширилади.

Давлат бюджети ҳукуматнинг ҳар йили тушадиган даромад ва харажатлар ҳисобидандир. Давлат бюджетининг асосий вазифаси молиявий воситалар ёрдамида иқтисодиётни самарали ривожлантириш ва умумдавлат миқёсидаги вазифаларини ҳал қилиш учун шароит яратишдир. Бюджетнинг ўзи эса икки қисмдан иборат бўлиб, яъни даромад ва харажатни ташкил этади. Мамлакат иқтисодиётини маълум мақсадда ривожлантириш, давлат бюджетини тузиш йўли билан таъминланади. Бу эса давлат бюджетининг даромадлар қисми бўлган солиқлар, ижтимоий суғурта манбалари, экспорт ва импортдан олинадиган даромадлар, бож ва хирождан тушадиган тушумлар ва бошқалар орқали амалга оширилади. Давлат бюджетининг харажат қисми миллат манфаатларидан келиб чиққан ҳолда мудофаа, ташқи иқтисодий фаолият, иқтисодиётни молиялаштириш ва бошқа соҳаларни ташкил этади. Маҳаллий идоралар эса ўз ҳудудларидаги аҳолига хизмат кўрсатиш объектлари, ободонлаштириш, маданият, соғлиқни сақлаш, ижтимоий-таъминот соҳасидаги чора-тадбирларга маблағ ажратишади.

Агарда давлат бюджетининг даромад ва харажат қисмлари бир-бирига тенг бўлса ёки даромадлар харажатларга нисбатан кам бўлса, унда биринчи ҳолда давлат бюджети камомадсиз, иккинчи ҳолда эса камомадли ҳисобланади. Шунинг учун ҳам ҳар қандай давлат ўз шароитларидан келиб чиққан ҳолда бюджет сиёсатини ишлаб чиқади. Бюджет камомадига йўл қўймаслик иқтисодий барқарорликнинг муҳим омили бўлиб, айнан солиқ тизимининг тўғри ташкил этилиши ҳисобланади. Шунинг учун ҳам Республикамизда олиб борилаётган солиқ тизимининг аҳамиятли томони шундаки, ишлаб чиқаришни ривожлантириш, бозорни маҳсулот билан тўлдириш, товар билан таъминланмаган пул маблағларини камайтириш мақсадида янги ташкил этилаётган корхоналарга бир қанча солиқ енгилликлари берилган. Бундан мақсад бюджет камомади, инфляция, ишсизлик, корхоналарнинг синиши каби муаммоларнинг олдини олишдир. Шунинг учун ҳам давлат иқтисодий таназзулдан чиқиш мақсадида солиқ тизимини доимо ўзгартириб, янгилаб туради. Солиқ тизимининг янгиланиши бозор иқтисодиётининг ривожини, уни тартибга солишдаги усул ва услублари такомиллашганидан далолат беради.

Бугунги кунда ривожланиб, оёққа дадил тураётган мустақил давлатимизда ўз солиқ тизимимизни, ўз бюджетимизни шакллантириш долзарб вазифалардан бири бўлиб турибди. Бозор иқтисодиёти шароитида солиқ тизимининг тўғри ташкил этилиши ҳар бир давлатнинг иқтисодий тараққиётининг муҳим омили бўлиб ҳисобланади. Бунинг учун эса аввало бюджет даромадларини кўпайтирадиган ва амалий фаолиятни рағбатлантирадиган изчил самарали солиқ сиёсатини олиб бориш, корхона ва ташкилотларнинг молиявий аҳволини соғломлаштириш, улар фаолияти самарадорлигини ошириш билан шакллантириш кўзда тутилмоқда.

Ражаб МУСУРМОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Иқтисодиёт институти аспиранти.

«Тошкенттажрибатаъмирлаш» ҳиссадорлик жамиятида кўплаб оилавий сулолалар меҳнат қилади. Улардан бири — Атаматовлар оиласидир. Оила бошлиғи Бахтиёр ака 25 йилдан буён, Муборак опа 12 йилдан, катта фарзандлари Дониёр 15 йилдан, Бердиёр 13 йилдан, кенжатой Элёр эса 2 йилдан буён шу корхонада ишлашади. Шунинг учун ҳам жамоа аъзолари ўртасида уларнинг алоҳида ўринлари бор.

СУРАТДА: Атаматовлар сулоласи (чапдан-ўнгга) Дониёр, Бахтиёр ака, Муборак опа, Элёр ва Бердиёрлар навбатдаги иш кунини бошлаш арафасида.

Рустам Шарипов олган суратлар.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодекси лойиҳаси — муҳокамада

ҲОЗИРГИ КУН ТАЛАБЛАРИ ДАРАЖАСИДА

Республикамиз мустақилликка эришгач қонун ижодкорлигида катта ишлар амалга оширила бошланди. Олий Мажлиснинг учинчи сессиясида биринчи ўқишда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг лойиҳаси шулар жумласидандир.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг лойиҳаси амалдаги кодексдан муҳим жиҳатлари билан фарқ қилиши билан бирга, унинг асосий қоидалари бозор иқтисодиётига ўтиш билан боғлиқ меъёрлар билан асослантирилгандир. Масалан, лойиҳанинг 1-моддасида «Меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатлар мулкчиликнинг барча шаклидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотларда, шунингдек айрим фуқаролар ихтиёрида меҳнат шартномаси (контракт) бўйича ишлаётган жисмоний шахсларнинг меҳнатга оид муносабатларини тартибга солади» деб кўрсатилган.

Кодекс лойиҳаси 14 боб, 294 моддадан иборат бўлиб, унда асосий қоидалар, меҳнатга оид муносабатларнинг субъектлари; ходимлар ва иш берувчиларнинг вакиллиги; жамоа шартномалари ва келишувлари; ишга жойлаштириш; меҳнат шартномаси; иш вақти; дам олиш вақти; меҳнатга ҳақ тўлаш; кафолатли тўловлар ва компенсация тўловлари; меҳнат интизоми; меҳнат шартномаси; тарафларнинг моддий жавобгарлиги; меҳнатни муҳофаза қилиш; айрим ходимларга бериладиган қўшимча кафолат ва имтиёзлар; меҳнат низолари; давлат ижтимоий суғуртаси каби бобларда меҳнат ҳуқуқий муносабатларидан келиб чиқадиган барча масалалар атрофлича ўз ифодасини топган.

Кодекс лойиҳасининг бошидан охиригача ҳуқуқий меъёрларда жамийки дунёвий неъматлар орасида энг улуғи инсон деган қоидага амал қилинганлиги кўриниб турибди.

Юртбошимиз И. А. Каримов «Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий истиқболининг асосий тамойиллари» асарида бу масалага янада чуқурроқ ёндошган, чунончи «Инсон ва давлат ўртасидаги муносабатларда инсон манфаатлари устивор бўлиши керак. Давлат ва давлат ҳокимиятининг барча тармоқлари ўз фаолиятини инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва қўриқлаш ишига сафарбар қилгандагина ўз вазифасини тўғри адо этган деб ҳисобланади.

— Хусусан, — деб давом этади Президентимиз, — фуқароларнинг манфаатлари ва ҳуқуқларини суд орқали ҳимоя қилиш соҳасини мумкин қадар кенгайтириш даркор». Фуқаро, агар унинг қонуний манфаатлари ва ҳақ-ҳуқуқлари поймол этилган тақдирда, ҳар қандай масала бўйича ҳимоя учун судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлмоғи лозимлиги асосли равишда таъкидланган.

Шу боисдан Кодекс лойиҳасида асосан ишчи ва хизматчиларнинг қонуний ҳуқуқ-манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган қатор боб ва моддалар мавжуд. Меҳнат низоларини ҳал этишга қаратилган алоҳида боб бунга мисол бўла олади. Унда фақат меҳнат ҳуқуқий муносабатларидан келиб чиқадиган низоларни ҳал этиш масалалари 259—281 моддаларда ўз ифодасини топган.

Лойиҳанинг бу бобида муҳим жиҳатлардан бири меҳнат низоларини кўрувчи органлар бўлиб, меҳнат низоларини кўрувчи комиссиялар ҳамда туман (шаҳар) судларининг ваколатлилиги, ходим ўз хоҳишига кўра меҳнат низолари комиссиясига ёки бевосита судга мурожаат этишга ҳақли эканлиги кўрсатилган. Шунга кўра амалдаги Меҳнат кодексига нисбатан демократик тарздаги талабларга жавоб бериш масаласида фарқ қилади.

Амалдаги Кодексда эса, меҳнат низоли ишлар аввало меҳнат низоларини кўрувчи комиссияда кўрилиши, ишчи ва хизматчи унинг қароридан норози бўлган тақдирда судга мурожаат этиши мумкинлиги қатъий тартибда белгиланган.

Лойиҳада низоли ишларни ҳал этиш тартиби муқобил судловликка асосланганлиги унинг муҳим жиҳатларидандир ва бу ўз навбатида инсон ҳуқуқи поймол қилинганда суд ҳимоясидан фойдаланиш ҳуқуқига эгалиги тўсиқ бўлмаслигидан далолат беради. Ваҳоланки, амалдаги Ўзбекистон Республикасининг кодексида фақат битта моддада ишчи ва хизматчи тўғридан-тўғри судга мурожаат этиш ҳуқуқига эга эканлиги кўрсатилган, жумладан: маъмуриятнинг ташаббуси билан ишдан бўшатилган ишчи ва хизматчиларни ишга қайта тиклаш тўғрисидаги, шунингдек уларни ишдан бўшатиш сабаблари (формулировкаси)ни ўзгартириш, низоли ишларни кўрувчи касаба уюшмаси бўлмаган ҳолларда ҳамда корхонага етказилган зарар ҳақини ундириш тўғрисидаги маъмурият берган аризалар бўйича ҳақли эканлиги белгиланган холос.

Лойиҳада ходим касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи томонидан меҳнат низосини кўриб чиқилишида иштирок этиш ва уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишда адвокатларни таклиф қилиш ҳуқуқига эга бўлиши муҳим аҳамиятга эга. Бу шахс ҳуқуқини турли йўллар билан қонун асосида ҳимоя қилишга қаратилган чоралардандир.

Лойиҳада амалда низо келиб чиқишига сабаб бўлган ва аксарият ҳолларда манфаатдор шахсларнинг ҳуқуқларининг поймол бўлишига олиб келадиган омиллар ҳам ўз ифодасини топган. Агар ишчи ва хизматчи меҳнат низоли комиссиясига мурожаат этиб, унинг қароридан норози бўлса, у лойиҳада кўрсатилганидек «Меҳнат низолари комиссиясининг қарори устидан манфаатдор ходим ёки иш берувчи комиссия қарорининг нусхаси топширилган кундан эътиборан ўн кунлик муддат ичида туман (шаҳар) судига шикоят қилиши мумкин», деб кўрсатилган. Бу эса меҳнат низоли комиссияларидаги айрим ходимларнинг интизомсизлиги туфайли комиссия қарорини ўн кун муддат ичида ола олмаслик ҳоллари учраши туфайли шикоятчи ўз вақтида шикоят беришдан маҳрум бўлиши, суд эса ўтказилган муддатни узрсиз деб топиши ҳоллари учраб турганлиги сабабли «қарор нусхаси топширилган кундан эътиборан ўн кун...» деб, белгиланиши муҳим аҳамиятга эга. Бу билан юқорида қайд этилган камчиликларни бартараф қилиш имконияти яратилган.

Лойиҳанинг 268-моддасида меҳнат низосини кўришни сўраб судга мурожаат қилиш ҳуқуқи берилган шахслар кўрсатилган бўлиб, унинг биринчи бандида «ходим касаба уюшмаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органлари» деб кўрсатилган. Бизнинг фикримизча, бу бандга аниқлик киритиш лозим.

«Қандай органлар бошқа вакиллик» органлари қаторига киради? Бошқа вакиллик органларини аниқ бериш судга мурожаат қилиш ишини ойдинлаштирган бўлади.

Лойиҳанинг 269-моддасида ишчи ва хизматчиларнинг, шу билан бир қаторда иш берувчининг ҳам қонуний ҳуқуқ ва манфаатлари бузилган тақдирда, бевосита туман (шаҳар) судига мурожаат этиш ҳоллари белгиланган. Шу модданинг бешинчи бандида ишга қабул қилишни рад этиш тўғрисидаги талаби шу йил 30 августда Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлисида қабул қилинган «Фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини бузадиган ҳатти-ҳаракатлар ва қарорлар усидан судга шикоят қилиш, тўғрисида»ги Қонуни талабларига мос тузилганлиги кузатилади. Айрим иш берувчиларнинг лойиҳанинг 78-моддасида кўрсатилганидек, ғайриқонуний равишда ишга қабул қилмаслик ҳоллари учраб туради. Масалан: ҳомиладор аёллар ва уч ёшга тўлмаган болалари бўлган аёлларни, уларнинг ҳомиладорлиги ёки боласи борлигини важ қилиб ишга қабул қилмаган ҳолларда, ишга қабул қилмаган айбдор мансабдор шахс устидан, юқоридаги қонун асосида судга шикоят беришга ҳақли бўлиши, шу қонуннинг ҳам амалда тадбиқ этилиши ва бундан буён у самара беришига қаратилганлигидан далолат беради.

Кодекс лойиҳасининг 269-моддаси, 3-қисмидаги «Меҳнат низоси меҳнат низолари комиссиясида кўрилмаган деган важ билан ходимнинг аризасини кўриб чиқишни рад этишга йўл қўйилмайди», деб таъкидланган. Бу қоида Фуқаролик-процессуал кодексидаги таалуқлилик масаласида ҳам янгилик бўлиб, ходимларнинг манфаатлари кўзланганлигини кўрсатади.

Кодекс лойиҳасининг инсонпарварлик талабларига жавоб берадиган афзалликларидан яна бири 270-моддада белгиланган. Бу моддага кўра ходимнинг соғлиғига етказилган зарарни қоплашга доир низолари бўйича судга мурожаат қилиш учун умуман муддат белгиланмаганлигидир.

Лойиҳанинг 271-моддасида, меҳнат шартномасини бекор қилиш ва ходимни бошқа ишга ўтказиш ҳақидаги низолар юзасидан қарор қабул қилиш тўғрисида сўз борсада, шу модданинг учинчи қисмида ғайриқонуний равишда судланганлиги ёки ғайриқонуний жиноий жавобгарликка тортилиши тўғрисидаги масалалар ҳам ўз аксини топган. Шу моддани иккита мустақил моддага бўлиб, кейингисини «Ғайриқонуний равишда ишдан бўшатилган ва жиноий жавобгарликка тортилган шахсларни ишга қайта тиклаш тўғрисида» деб берилса, юқоридаги қоиданинг мазмунига мос иш тутилган бўлур эди.

Лойиҳанинг 272-моддасида меҳнат шартномасини бекор қилиш сабабининг таърифини ўзгартириш ҳақида сўз боради. Шу модда матнида «...Суд айни бир вақтда қонун ҳужжатларида назарда тутилган кафолатлар берилиши ва ходимга тегишли бўлган ишдан бўшатиш нафақасининг микдори ҳақида ҳал қилувчи қарор қабул қилади...» дейилган. Бизнингча ҳар бир меҳнат низоли иши юзасидан битта ҳал қилув қарорини чиқариши туфайли ва бу қоида модданинг юқоридаги матнига мос келиши учун «...қарор қабул қилади» сўзи ўрнига «...ҳал қилувчи қарорида кўрсатилади» дейилса, модданинг асл маъносига аниқлик киритилган бўлади, чунки шу модданинг биринчи қисмида низоли иш юзасидан суднинг ҳаракатлари кўрсатиб ўтилган.

Шу модданинг тўртинчи қисмида, агар ходим меҳнат шартномасини бекор қилиш асосининг таърифи ўзининг шаъни ва қадр-қимматини камситган деб ҳисоблаcа, суд низони кўриш билан бир вақтда, ходимнинг талабига кўра унга етказилган маънавий зарарни тўлаш масаласини ҳам ҳал этиш ҳақидаги қоида шахснинг Конституциявий ҳуқуқий ҳимоя қилишга қаратилган ҳуқуқий меъёрдир.

Лойиҳанинг 273-моддаси меҳнатга доир айрим ишлар бўйича қарорларни дарҳол ижро этиш тўғрисида сўз боради. Бу модданинг биринчи қисмида «...қарорни қабул қилган меҳнат низоларини кўрувчи орган»... дейилган. Органлар деганда қайси идоралар тушунилади? Унга аниқлик киритилса мақсадга мувофиқ бўлади. Яна шу модданинг шу қисмида «...тегишлича ажрим ёки қарор чиқаради...» деган сўзлар ҳам аниқлик киритишни талаб этади, чунки биринчи инстанция судларида иш мазмунан ҳал этилмаган ҳолларда чиқариладиган акт — «Ажрим» назорат судларида, иш юзасидан эса «қарор» шаклида чиқарилиши фуқаролик суд ишларини юритиш қоидасидан маълум. Худди шу қисмда «...суд меҳнат низолари комиссияси қарорининг ижроси кечиктирилганлиги туфайли юзага келган мажбурий прогул вақти учун ходимга иш ҳақи тўлаш тўғрисида ажрим чиқаради» дейилган. Судларда иш мазмунан ҳал этиладиган бўлса иш юзасидан қабул қилинадиган акт «ҳал қилувчи қарори» шаклида чиқарилади. Шунинг учун шу қисмдаги «Ажрим» сўзини «Ҳал қилувчи қарори» билан алмаштириш мақсадга мувофиқдир.

Кодекс лойиҳасининг 275-моддасининг тўртинчи қисмида «Ходимнинг пул ундиришга доир бошқа талаблари уч йилдан ортиқ бўлмаган муддат учун қондирилади» деб кўрсатилган. Бу қоидага ҳам аниқлик киритиш лозим. Чунки ишчи ва хизматчи «...бошқа талаблар...» деганда нималар намоён бўлишини билиши ва бу низони ҳал этувчи органлар учун ҳам зарур эканлигига аҳамият бермоқ лозим.

Лойиҳанинг 278-моддасининг матнида «...Суд чиқарган қарор...» сўзини «...Суд чиқарган ҳал қилув қарор...» деган сўзлар билан алмаштирган маъқул. Шу моддада «...назорат тартибида...» сўзини «юқори судларда иш қайта кўрилганда» деб алмаштириш лозим, чунки меҳнат ҳуқуқий муносабатларидан келиб чиқадиган низоли ишлар фақат назорат, кассация тартибида ҳам қайта кўрилиб, биринчи инстанция судининг ҳал қилувчи қарорлари бекор қилиниши мумкин.

Лойиҳанинг 270-моддасининг иккинчи қисми 278-модданинг қандайдир шаклда қайтараётганлиги кўзга ташланади. Шунинг учун бу қисмнинг зарурлигига аҳамият бермоқ зарур.

Кодекс лойиҳасида ишчи ва хизматчиларга тушунарли бўлмаган сўзлар, масалан «Локал» 1. 176-моддаларда ишлатилган. Локал сўзи аслида лотинча бўлиб — маҳаллий ва шу жойга тегишли маъносини билдиради. Шунинг учун бу сўзларни шу жойга, корхона ва ҳоказоларга тегишли эканлигини англатиш кифоя бўлади. 275-моддада «Компенсация» сўзи ишлатилган ва бошқалар.

Умуман олганда, Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат Кодексининг лойиҳаси ҳозирги кун талаблари даражасига жавоб берадиган, бозор иқтисодиётини назарда тутган ҳолда тузилганлиги муҳим аҳамиятга эга.

Шоакбар ШОРАҲМЕТОВ,
Тошкент Давлат юридик институти «Фуқаролик жараёни» кафедрасининг мудири, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган юрист.

Излаган имкон топади

ШАРОИТ БОР ЖОЙДА

Шаҳримиз корхоналарида меҳнат қилаётган ишчи ва хизматчилар учун қулай шароитлар яратилмоқда. Шу туфайли ҳам завод ёки фабрикада ишлаётган ишчи иш жойини ўз уйидек ардоқламоқда. Фикримиз далили сифатида Агрегат заводини олиб кўрайлик. Бу ерда тайёрланаётган маҳсулотлар республикамизнинг барча томонларига жўнатилади. Аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак қишлоқ хўжалик техникалари учун энг керакли маҳсулотлар шу ерда ишлаб чиқарилади. Маҳсулотнинг сифатли чиқарилаётганлигига сабаб ишчиларга яратилган қулай шароит ва имкониятлардир.

Корхона мутасаддилари энг аввало ишчилар саломатлигини ўйлаб идорага қарашли бинонинг 1- ва 2-қаватини тўлиқ таъмирлаб, тиббий шохобчага ҳамда 22 нафар ёш оилага турар жой учун ажратиб беришди. Бунда кичик бўлса ҳам ҳар бир оилага 2 хонали уй вужудга келди. Мавжуд учта ётоқхонанинг бири тўрт қаватли бўлгани учун иккинчи қаватнинг кўча томонидан эшик очилиб, яна 20 нафар ёш оила турар жой билан таъминланди. Жамоа аъзолари учун ҳозирги кунда янги уй қуриш учун имкон бўлмасада, лекин иложини топиб, ишчиларга яшаш ва меҳнат қилиш учун имконият яратилмоқда.

Корхонага қарашли 2 та болалар боғчаси ҳам бор. Унга қатнаётган ишчиларнинг ҳар бир фарзанди учун 550 сўмдан ортиқ харажат бўлиши аниқ. Аммо завод маъмурияти буни ҳам пухта ўйлаб берилаётган маошнинг 10 фоизи миқдорида пул ушлаб қолишяпти. Ишчиларга бериладиган тушлик пули ҳамда транспорт учун ҳам қўшимча ҳақ тўланади.

«Яхши дам — меҳнатга ҳамдам» дейдилар. Завод ишчилари Ангрен ён бағридан жой олган дам олиш жойида, фарзандлари эса болалар лагерида мириқиб ҳордиқ чиқаришади. У ерга бориш касаба уюшмаси томонидан мунтазам ташкил этилиб, уч кунлик ҳамда икки ҳафталик ҳордиқ кунлари уюштирилади. Бориш-келиш ва бошқа харажатлар ҳам корхона маблағи ҳисобидан бўлади. Заводнинг спорт-саломатлик маркази доимо ишчилар, болалар билан гавжум бўлади. Бу ерга ташриф буюрган кишининг дили равшан тортмай иложи йўқ. Катта ўйингоҳ, теннис корти, баскетбол ва волейбол майдончаси, гимнастика хонаси, шифобахш сауналардан ҳар ким вақтига қараб тўлиқ фойдаланиш имкониятига эгадир. Жамоада ҳар чоршанба кун — спорт куни саналади.

Шунингдек 280 ўринли маданият саройида эса қизиқарли томошаларни кўриб концертларни тинглаш мумкин. Маданият саройида 11 турдаги тўгаракда машғулотлар олиб борилади. Ишчиларнинг фарзандлари аъло ўқиш билан бир қаторда қўшимча ҳунар эгаллаб боришаверади.

Хуллас, агрегат заводининг мутасаддилари яхши ишлаб, яхши яшаш ва яхши ҳордиқ чиқариш учун бор имкониятларини ишга солишмоқда. Бу нарса ўз самарасини бераётир.

Гулзода АБДУЛЛАЕВА.

1-такси саройининг ҳиссадорлик жамиятига ўтганига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. Лекин шундай бўлишига қарамай корхонанинг мутасадди раҳбарлари тинимсиз изланишлар олиб бормоқда. Яқинда фойдаланишга топширилган темирчилик устахонаси фикримиз далилидир. Бу устахонада юқори малакали, кўп йиллардан буён меҳнат қилаётган темирчилар ишлашади. Ушбу суратда ҳам 26 йилдан буён меҳнат қилиб келаётган авточилангар Ниғмат Носиров ва 25 йилдан бери ишлаётган темирчи Николай Сосонколар тасвирланган. Уларнинг ўз қасблари устида изланишлари туфайли корхона кўплаб эҳтиёт қисмларни кўпайтиришга муваффақ бўлмоқда.

ЁШ ИҚТИДОРЛАР ТАНЛОВИ

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани халқ таълими бўлими ёш истеъдодларни вояга етказишда кўп ибратли ишларни амалга оширмоқда. Куни-кеча бўлимнинг мажлислар залида туман мактаб ўқувчиларининг «Ёш шоирлар кўрик-танлови» ўтказилди. Туман халқ таълими бўлимининг жонкуяр ходимаси Саида Абдураҳмонова ташкил этган бу кўрикка «Тоштўқимачи» ҳиссадорлик жамияти ҳомийлик қилди. Туманда 38000дан зиёд [illegible] шу шоирлар кўрикда қатнашиб, [illegible] 20-мактабнинг 8-синф ўқувчиси Ҳамидулла Муродов, У. Юсупов номли 132-мактабнинг 6-синф ўқувчиси Нафисахон Иброҳимова, А.С.Пушкин номли 10-мактабнинг 4-синф ўқувчиси Илья Шварцманларнинг шеърий машқлари ўзининг ифодалилиги, мавзувий ранг-баранглиги, равонлиги билан [illegible] 132-мактабнинг 9-синф ўқувчиси Бахтиёр Бахромов, 92-мактаб 8-синф ўқувчиси Ирода Халилова, 299-мактабнинг 10-синф ўқувчиси Гулсара Исломовалар [illegible]

Танлов-кўрик иштирокчиларининг барига қимматбаҳо совғалар топширилди.

Тўлқин ХЎЖАЕВ.

Тадбиркорлик — давр талаби

ИСМИ ЖИСМИГА МОНАНД

Машҳура Юсупова номи бугунги кунда тошкентлик аёллар учун яхши таниш бўлиб қолди. Нима учун, дейсизми? Сабаблари бор. Мана икки йилдирки, ўзи очган «Машҳура» фирмасига бошчилик қилиб келмоқда. У бошчилик қилаётган бу фирма хотин-қизларга тикиш-бичишни ўргатмоқда. Бундан ташқари янги очилган инглиз тилини ўргатиш бўйича курслар ҳам кўпчиликнинг эътиборидан қолмаяпти. Фирмани малакали мутахассис ўқитувчилар билан таъминлаш Машҳура опанинг олдига қўйган мақсадидир. Машҳура опа ўзи ишлаб чиққан содда ва тушунарли тарздаги дастур хотин-қизларни хурсанд қилмоқда.

Машҳура опа ёшларга бичиш-тикиш сирларини 15 йилдан ортиқ вақт давомида ўргатиб келмоқда. Суҳбат чоғида опанинг тикувчилик санъатига бўлган қизиқишини, биринчи бўлиб 15 ёшида қўлига игна ушлашни ўргатган Муаззам опа эканлигини сездик. Ҳунарлари хор бўлмас деганларидек, Машҳура опа ҳам тикувчилик орқали элга танилди, обрў қозонди.

Ҳар бир касбнинг машаққатли томони бўлганидек, тикувчиликда ҳам ўзига яраша қийинчилик бўлади. Тикувчилик ишида буюртмачи талабларини ҳисобга олиш, уни замон талаблари даражасига етказишнинг ўзи бўлмайди, албатта. Машҳура опа ана шу машаққатли меҳнатларнинг барчасига бардош билан туриб буюртмачиларга ёқадиган кийимлар тикди.

— Машҳура опа, ҳар бир устоз ўзига шогирд олаётган вақтда унга бор ҳунарини ўргатишга ҳаракат қилади. Лекин шогирдим мендан ўтиб кетмасин, дея бир сирни яшириб қолади. Вақти келиб шогирд устозидан ўтдим деганида устози ўргатмаган бир сир борлигини билади. Албатта бу кўпроқ [illegible] учрайди. Айтингчи, сиз шогирдларингизга ўзингиздаги бор маҳоратни ўргатасизми?

— Қизиқ савол бердингиз. Агар устоз шогирд олиб, унга 99 та маҳоратни ўргатиб, биттасини олиб қолса, бу, ўз шогирдига хиёнат-ку. Йўқ, мен бундай қила олмайман. Ўзимнинг бор иқтидоримни шу шогирдларимга ҳатто ортиғи билан берсам, дейман.

— Фирмада қандай имтиёзлар мавжуд?

— Фирмамизда имтиёзлар жуда кўп. Масалан, биз тикувчиликка қабул қилган ўқувчимиз ҳақини тўлаб қўйиб 2-3 кун ўқиб, давом эттира олмаса, биз 5 ой давомида уларни кутиб турамиз. Шу вақт ичида имконият топиб ўқишни давом эттира олса ўқийди. Бўлмаган тақдирда пулини тўлиқ қайтариб берамиз. Опаси пул тўлаб, ўрнига синглиси келиб ўқиса ҳам бўлади. Бизда яна «Савоб» гуруҳи ҳам очилган. Биз бунда ногиронлар учун, [illegible] бепул хизмат қиламиз. Бошқа қулайликлар ҳам мавжуд.

— Иш бор жойда муаммо ҳам бўлади. Сизларда қандай?

— Албатта иш муаммосиз бўлмайди. Олдимизга қўйган мақсадимиз бу жой масаласи. Ҳунар ўргатишимиз учун бизда хоналар етишмайди. Қизлар тор хоналарда имкони борича ўрганишмоқда. Яна биз тикувчилик фабрикасини очмоқчимиз. Бунга маблағ масаласи қийин бўлиб турибди. Фирма қошида замонавий техника асосларини ўргатувчи махсус курс очмоқчимиз. Бизга муаммо бўлган инглиз тилини ўргатиш курси шу кунларда ўз ечимини топди. [illegible] Унда малакали мутахассис дарс бермоқда.

— Оилангиз, шогирдларингиз ҳақида гапириб берсангиз.

— Оила бошлиғимиз фирмада ишлайди. Бош-қош бўлиб хизмат қилаётган таянчим Лазиз акадир. Улар шаҳар онкология диспансерида хирург бўлиб хизмат қиладилар. Оиламда 3 та ўғлим бор. Фарзандлар камолини кўриш ҳар бир она учун катта бахт бўлса керак. Мен уларнинг қайси касб эгаси, ким бўлишидан қатъий назар ҳақиқий инсон бўлиб етишишини, ватаннинг содиқ фарзандлари бўлиб камол топишини истайман. Шогирдларим жуда кўп. Масалан, Матлуба Маликова, Раъно Каримова, Ўғилой Тожиева ва бошқалар. Улар ҳозирги кунда тикувчилик сирларини ўргатишда талабаларга устозлик қилишмоқда.

— Қизларга тилакларингиз?

— Мен қизларга тикувчи ёки бошқа касб эгаси бўлинглар, деб маслаҳат бермайман. Аввало одобли, бир оилани бахтли қила оладиган яхши бека, аёл, меҳрибон она бўлишларини ва бирор ҳунар эгаси бўлишларини истайман. Чунки, ҳунар ҳар бир инсон учун зарурдир.

Гулзода ХУСНИЕВА,
ТошДУ талабаси.

ТАБИАТ ва ИНСОН

№ 48

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг саҳифаси

ШАҲРИМ АРИҚЛАРИ

(БАДИА)

Ер, ҳаво, сув — бу ҳаёт демакдир. Буларнинг биронтаси бўлмай қолса, ҳаётнинг бўлмаслигини ҳамма яхши билади. Жуда қадимлардан ота-боболаримиз тупроқни эъзозлаб, кўзларига суртганлар, сувни покиза сақлаганлар. Афсуски, кейинги юз йилдан ошиқроқ бир даврда, сувларимиз булғаниб, обҳаво бузилиб, нафас олиш ҳам мушкуллашди. Бир боғбон отанинг куйиниб айтган мана бу гапи ўша йилларга берилган баҳодай жаранглайди: «Бир туп мевали дарахтга болта кўтарган одам минглаб кишилар дастурхонидаги ризқни оёқ ости қилаётганини билармикан?..»

Бизнинг ҳовлимиз «Компрессор» заводининг ўнг биқинига жойлашганди. Бизлар яшайдиган маҳалла «Кўмирхона» деб аталарди. Маҳаллада 19—20 хонадон истиқомат қилиб, ҳозир буткул йўқолиб кетган кўчамизнинг номи ҳам ўз замонасига муносиб мосланиб «Қизил партизан» деб аталарди. Ҳар бир хонадоннинг катта ва айни пайтда шиғил ҳосилга кирган боғ ва ҳовлилари бор эди.

Отам боғбон бўлганликлари сабабли бизнинг боғимиз айниқса шинам эди. Фақат шафтолининг ўзидан 18 нави бор эди. Маҳалламиз боғларидан олинган ҳосил бутун даҳага етиб ортарди. Боғимиз ортидаги тўрт туп ёнғоқдан олинган ҳосилга қиш бўйи хонадонимизга етгулик дон-дун берарди. Хонадонлар ўртасида девор бўлмай, боғларни катта ўқариқ ажратиб турарди. Бизнинг ён қўшнимиз Ислом отанинг ҳовлилари ҳовлимизга туташ ерида бир туп жоноқи олма бўлиб, биз — болалар унинг тагидан кетолмасдик. Биз ёз бўйи мазза қилиб чўмиладиган ариқ ҳам Ислом ота боғининг этагидан ўтиб, дўстим Анварлар ҳовлисига борар, сўнг катта ҳовузга қуюларди. Шу ҳовуздан бутун маҳалла аҳли қишин-ёзин сув ичарди. Ҳалиҳали ҳовуз музини ёриб обкашда сув ташиганларимизни яхши эслайман.

Эллигинчи йилларнинг ўртасида бизлар яшаб турган боғлар бузиладиган бўлиб қолди. Экскаваторлар келиб, шиғил ҳосил қилиб турган токларни, мевали дарахтларни кўпора бошлади. Шунда бошяланг, ялангоёқ Ислом ота бир экскаватор тагига ўзини ташлади-да:

— Мен бу дарахтларни кўпоришларингга йўл қўймайман. Ахир, бу дарахтларнинг ҳам жони бор! Кўчат экмагансанлар-да, жонларинг ачимаяпти! — деб ҳайқирди.

Икки милиционер отанинг икки ёнидан кўтаришиб, экскаватор олдидан олиб кетишди. Экскаваторчи эса яна ўз ишини бамайлихотир давом эттирди.

Бу воқеа ҳали кўп нарсани тушуниб етмаган биз — бир тўп болалар кўз ўнгида бўлиб ўтганди. Буни қарангки, ўша обод боғлар бузилиб, зилол сувлар оқиб турган ариқлар кўмилиб, ўрнига экскаваторлар қишлайдиган гараж қурилди. Аммо бизнинг маҳалланинг юқорироғида бир гаражга етиб ортадиган ташландиқ жой бор эди. Гараж қуришни режалаштирганларнинг кўзларига ўша ташландиқ жой эмас, гуллаб-яшнаб турган обод боғлар кўрингани ажаб!

Айтиб ўтганим ўша бизнинг «Кўмирхона» маҳалланинг сўқмоқ йўлчаларидан ташқари узун, бир арава базўр сиғадиган тупроқ кўчаси бўларди. Кўча четида бутун маҳаллани айланиб ўтадиган ариғи ҳам бор эди. Эллигинчи йилларнинг бошларида бу ерларда сувқувур бўлган эмас. Қишин-ёзин шу ариқдан сув ичилар, боғ-роғлару экинлар ҳам шу ариқдан суғориларди. Ариқдан тоза, шифобахш сув оқар, уни ҳеч ким ифлосламас эди. Сувга тупуриш гуноҳи азим эканлигини ҳамма тушунарди. Қадим-қадимдан ота-боболаримиз, мунис момобувиларимиз сувни ҳар қачон эъзозлашни уқдирганлар. Келинчакларимиз ҳовли супурганларида ариққа қараб супурмаганлар. Ўша ариқлардан ҳозиргидай чиқиндилар, ахлатлар эмас, мевали дарахтлардан тўкилган олмалар, ноклар, ўриклар оқиб келарди. Уларни ким тутиб олса, дарахт экканга бир раҳмат деб қўйиб, қарсиллатиб чайнайверарди. Биз ўша йиллар оналаримиз тандирга ёпиб берган кулчаларни ариққа ташлаб, яна тутиб олиб, мазза қилиб ердик.

Маҳалладан ўтадиган катта ариқдан ташқари ҳар бир кўчанинг, ҳар бир хонадоннинг ҳам ўз ариқлари бўларди. Ҳар бир хонадон ўз ариғи бўйига супа ясаб қўяр, кун иссиқ пайтлари шу супаларда бир пиёла чой ичиб, роҳатланардилар.

Мен бугун ҳозирда кўмилиб кетган, омон қолганларининг ҳам қаровсиз, сувсиз ётганини кўриб ачинаман-да, ўша ўзим ўсган ариқ бўйиларини соғиниб кетаман. Афсус, шундай кўчалар, кўчаларга файз бериб турувчи ариқлар Тошкент шаҳримизда камайиб кетди. Тўғри, кўчаларда бетон ариқлар бор. Уларнинг аксариятидан сув оқмайди. Кўча-кўйларни саришталовчи фаррош холалар эса ахлатларни шу бетон ариқларга супуриб қўя қоладилар.

Ер, тупроқ ҳам нафас олади, унинг ҳам жони бор. Вақти-вақти билан уни ҳам озиқлантириб, суғориб туриш кераклигини ҳеч ким унутишга ҳаққи йўқ. Мен аксари ёппасига қаватқават қилиб бетонлаштириш кўпда ҳам тўғри бўлавермай, ернинг нафас йўлларини бўғишга ўхшашлигини рўй-рост айтгим келади. Йўлнинг ўртаси бетонлашиб, икки ёнида очиқ ерлар қолиб, улардан бетонлашган эмас, табиий ариқлар ўтиб, қирғоқларда тераклар шовуллаб турса, айни муддао бўлур эди.

Тошкент кўрки бўлган Кайковус канали ва Анҳор дарёчасидан мусаффо, тоза, ҳатто ичишга ҳам яроқли сув оқиб турсайди, деб орзу қиламан.

Ўтган йил машҳур «Ганга» дўкони рўпарасидаги каттакон ташландиқ майдонга минглаб туп терак кўчатлари экилди. Экилди-ю, уни суғориб туриш ёддан кўтарилди. Сувсиз қолган мурғак кўчатлар батамом қуриб қолди. Бундай ҳолатларни Талабалар шаҳарчасидаги майдончаларда ва Чилонзор ҳудудидаги кўпгина ерларда қуриб қолган дарахтлар ҳам исботлаб турибди.

Сув тўлиб оқиб турган ариқ бўйида ким тўйиб-тўйиб нафас олар экан, ўзини қушдай енгил ҳис қилади. Сувнинг жўшқин мавжларига боқиб туриб завқ олади, юраги шодликка тўлади. Кейинги пайтларда шаҳримизни ҳам кўкаламлашган ва обод, об-ҳавоси мусаффо пойтахтга айлантириш борасида кўп ишлар, саъй-ҳаракатлар қилинаётганлиги диққатга сазовордир. Кўплаб мевали ва манзарали дарахтлар экилаётгани, йўқолиб кетган кўча ариқларини тиклаш йўлидаги ишлар диққатга моликдир.

Ариқларни лим тўлдириб оқиб турсин сув,
Сувнинг зарра-заррасида шодликлари бор.
Тоза, тиниқ, зилол томчи оромбахш, сулув,
Тик қирғоқлар тўлқинларга гоҳда бўлур тор.

Шўх болалар оқизоқлар оқизиб яйрар,
Мажнунтоллар сочларини ёйган сув узра,
Шовуллаган тик теракда бир саъва сайрар
Сув бўйига келган одам кетолмас сира.

Осмон тиниқ, дил яйрайди томчи дур тақиб,
Юзларини нурга ювмиш олис-борлиқлар.
Кеча-кундуз тиним билмай шовуллар оқиб,
Сени, мени қирғоғига чорлаб ариқлар!

ТЎЛҚИН.

Мутахассис маслаҳати

ДОВ-ДАРАХТЛАР КЎПАЯВЕРСИН

Шаҳримизнинг кўм-кўк, ораста, гўзал бўлишига қатор ташкилотлар ўз улушларини қўшмоқда. Шу кунларда хас-хазон ёқаётган фуқаролар, ташкилот ходимларини ҳам учратиш мумкин. Уларга айтадиган сўзларимиз шуки, хазон, ўтўланлар ёндирилса, келаси йили ўт янада ям-яшил, янада яхшироқ ўсади, деган фикр мутлақо нотўғридир. Бундан ташқари инсон саломатлигига катта зарар етиши билан бирга шаҳримиз ҳавоси ифлосланади, ўсимликлар гуллашдан маҳрум бўлади, улар турининг ранг-баранглиги ҳам кескин йўқолиб кетади. Олов ўсимликлар илдизига зарар етказиши билан биргаликда ариларнинг, фойдали майда ҳашаротларнинг уяси йўқолиб кетишига ҳам сабаб бўлади. Ариларнинг йўқолиши эса гулларнинг чангланиш жараёнига салбий таъсир кўрсатади. Шунингдек фойдали ҳашаротлар ҳам ёнғинда тез ҳалок бўлади. Аксинча, зараркунанда ҳашаротлар тупроқнинг жуда чуқур қатламларига жойлашиб олгани учун уларга олов ҳеч қандай таъсир кўрсатмайди. Демак, хазон, ўтўланларни беҳуда ёндириш ўсимлик оламига катта зарар келтиради.

Кўпгина автотранспорт воситаларининг фойдаланиш учун носозлиги шаҳримиз ҳавосининг бузилишига олиб келяпти. Автокорхона раҳбарлари бу масалага жиддий ёндошишса ҳаво бирмунча мусаффороқ бўларди.

Кўкатлар экаётганда уларнинг сонига эътиборни қаратиш шарт эмас. Тўғри, қанча кўп кўчат экилса, улар қанча ранг-баранг бўлса шунча яхши. Бироқ ниҳолларнинг орасини 5—6 метр масофада ўтказиб, вақтивақти билан суғориб турилса, улар гуркираб ўсади, албатта. Асосий мақсадимиз ҳам мана шудир!

Азиза РАШИДОВА,
Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси назоратчиси.

Мулоҳаза ўрнида

СОҒЛИҒИМИЗ ГАРОВИ

Автомобилларнинг шовқин-суронию заҳарли тутунларни буткул ютиб юборувчи, фақатгина кислород ишлаб чиқарувчи дарахт бормикин, дея киши ногоҳ ўйланиб қолади.

Ёзда шаҳримиз иссиқлик ҳосил қилувчи улкан дошқозонга ўхшаб кетади. Машиналар ғилдирагининг, тормозларининг шовқинию улар чиқараётган заҳарли газларни айтмайсизми. Устига-устак қуёш ўзидан ультрабинафша нурларини пуркаб турса.

Айнан шу пайтда соя-салқин дарахтлар киши жонига оро киради. Нега кеч куз палласида жазирама ёз ҳамда соясалқин қуёшни эслаб қолишди экан, дея ҳайрон бўлаётгандирсиз.

Ана шундай ёзда салқинлик ва тоза ҳаво билан таъминловчи дов-дарахтлар кўчатининг айни кузда кўплаб экилгани жуда яхши натижалар беради. Айниқса саноат корхоналари жуда зич жойлашган шаҳримиз ҳудудларига кўплаб терак, каштан, эман, чинор дарахти кўчатлари экилса, фойдадан холи бўлмай, балки мақсадга мувофиқдир. Хусусан, терак дарахти соя-салқин бериб туриш хосияти билан биргаликда яхшигина қурилиш учун хом ашё ҳамдир. Дарахтларни экаётганда уларнинг орасидаги масофага ҳам эътиборни қаратмоқ лозим, яъни кўчатлар оралиғи жуда ҳам зич бўлиб кетиши мумкин эмас, жуда ҳам кенг оралиқда кўчат экиш ҳам яхши самара бермайди. Дарахт экилган майдон ўзидан 29 баробар ортиқ ҳажмда тоза кислород ишлаб чиқаришини барча ҳам билавермаса керак. Бир гектар майдондаги дарахтзор йилига уч тоннадан ортиқроқ сувни буғлантирар экан. Сувни буғлантириш ҳаддан зиёд миқдорга етганда, дарахт баргида томчи-томчи тиниқ сув — шудрингларни учратиш мумкин.

Юқорида дарахтларнинг оралиғи маълум масофага эга бўлиши кераклиги ҳақида тўхталиб ўтдик. Бу бежиз эмас албатта. Ушбу усул ҳавонинг яхши айланишини таъминлаш мақсадида кўзда тутилганди.

Ҳисоб-китобларга қараганда, дарахтлар ҳаводаги чанг-тўзоннинг нақ ярмини осонгина «ютар» экан. Самбиттол, жўка, терак дарахтлари эса чанг-тўзонларни ютишдаги фаол ёрдамчилар, десак муболаға бўлмаса керак. Шабадасиз об-ҳавода шаҳарда уйлар орасидаги дарахтзорлар илиқ ҳаво оқимининг алмашинувини таъминлайди.

Дарахт барглари уларга қуёш нури таъсир этганда ўзидан маълум ионлаштирувчи моддалар, илмий тилда айтиладиган бўлса электронлар чиқаради. Дарахтнинг барги қанчалик кўп бўлса, унинг ионлаштириши шунчалик тез ва фаол бўлади.

Ям-яшил ўтзорлар ҳам чанг, ифлос газларни ютишда дарахтлардан сира қолишмайди. Мустақиллик майдони ҳудудидаги кўкаламзор чимлар фикримизнинг ёрқин далилидир. Фақатгина тоза ҳаво манбаи бўлиб қолмасдан кишилар кайфиятини кўтаришда ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Пайқаган бўлсангиз бу ерда шаҳримизнинг бошқа ҳудудларига қараганда ўн баробар тинчроқ бўлади.

Дарахтларнинг яна бир ажойиб хусусияти ҳақида ҳам тўхталиб ўтсак. Улар ўзларидан хушбўй ҳидлар таратади. Айниқса, жийда, ёнғоқ, чинор, қайрағоч дарахтларининг гули, барглари ва пўстлоғи ҳар хил ҳидлар таратади. Бунга сабаб уларнинг таркибидаги фитонцид моддаларидир. Бир жиҳатдан улар ўсимликларнинг ўсишига ёрдам беради, бошқа тарафдан бу моддалар заҳарли бактерияларни йўқотишда, замбуруғларни бартараф этишда кони фойдадир.

Дов-дарахт, ўт-ўланларсиз шаҳарда яшашни бир тасаввур қилиб кўринг-а, бутун борлиқни бир зумда бўм-бўшлиқ қоплагандек бўлди. Биз экаётган кўчат, парваришлаётган ҳар бир дарахт келажакда ўзимизнинг ва фарзандларимизнинг соғлиғи гаровидир.

Ким ФАТТОХОВ,
Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси назоратчиси.

Шаҳримиздаги кўплаб ташкилотлар қатори «Ирригация» трестининг қурилиш-таъмирлаш бошқармалари ҳам ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ойлигида фаол иштирок этишмоқда. Айниқса, 2-қурилиш-таъмирлаш бошқармасининг бу борадаги хизматлари алоҳидадир.

СУРАТДА: бошқарманинг Ёқуб Ҳожиев бригадаси ва унинг аъзоларидан Сайфулла Тожиев ва Турғун Тошхўжаевлар иш устида.

Рустам Шарипов олган сурат.

Сарҳисоб ва режалар

ТЕНГСИЗ БОЙЛИК

Шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг шу йил 9 ой мобайнида амалга оширган тадбирларини сарҳисоб этадиган бўлсак, белгиланган 218 та тадбирнинг 112 таси бажарилганига гувоҳ бўламиз.

Натижада заҳарли чиқиндиларни ташлаш йилига 701 тоннага, углерод оксиди 397,9 тоннага, углеводородлар 91,4 тоннага, азот оксиди 52,5 тоннага камайди. Қуввати 1170 кубметр бўлган 7 та айланма сув тизими ишга туширилди. 320 минг кубметр ҳажмдаги 5 та йирик чиқиндилар уюми тугатилди. Тоза сувни иқтисод қилиш йилига 342,5 минг кубметрни ташкил қилди. Бектемир туманида тозалов иншооти фойдаланиш учун топширилди. Чиқинди газларни тозалаш бўйича режадаги ускуна қурилиши ишлари ҳам поёнига етказилди.

Ўтказилган тадбирлар натижасида заҳарли чиқиндиларнинг ташланиши 6519 тоннага камайди.

1995 йил 9 ойлик тадбирлар режасини Тошкент реле ва автоматика заводи, «Ўзэлектроаппарат», «Технолог» илмий ишлаб чиқариш бирлашмалари, «Оникс», «Компрессор» корхоналари, Тошкент ёғ-мой комбинати ва бошқа қатор корхоналар ўз вақтида ўринлатишди. Аммо «Ўзбеккабель» ишлаб чиқариш бирлашмаси 110 кубметр қувватга эга айланма сув тозалаш иншоотини қуриб битказишни ниҳоясига етказмаган. Моддий маблағ йўқлиги боис зарур чора-тадбирлар ўтказилмаган.

«Рангли Лок» фирмасида чиқиндиларни қайта ишлаш борасидаги тадбирлар ўтказилмаган. 100 минг сўм ўзлаштирилган бўлиб, қайтарилган идишларни ювиш участкаси қайта таъмирланмоқда.

Моддий маблағнинг йўқлиги боис «Тошқишлоқмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасида ҳам оқава сувлар канализациясининг таъмирланиши пайсалга солинмоқда. Худди шу сабабга кўра 2-чиқинди манбаи Салор каналига оқизилаётир. Корхоналарнинг фаолиятини назорат қилар эканмиз, «Ёрқин» ҳиссадорлик жамияти, «ТошЭКС», «Тоштўқимачимаш» ишлаб чиқариш бирлашмалари, «Ўзқоғоз» ҳиссадорлик жамияти ва яна бошқа бир қатор корхона раҳбарларининг табиатни асраб-авайлаш йўлидаги муҳим чоратадбирларга бефарқ қарамаётганликларининг гувоҳи бўламиз. Маблағ йўқлигини баҳона қилиб, зарур чораларни қўлламасак, эрта-индин ҳовучҳовуч тиллога ҳам Она-табиатнинг софлигини қайтариб ололмаслигимизни наҳотки улар билмайдилар?

Ахир мусаффо ҳаво, зилол сув, покиза тупроқ тенгсиз бойлигимиз-ку!

Хайрихон РАЖАБОВА,
Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ходими.

Гапни гапир уққанга

ТОЗА ҲАВО, ТИНИҚ СУВ УЧУН

Шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг назорати остида атроф-муҳитга зиён етказаётган 670 та корхона мавжуд бўлиб, шундан 80 таси йилига 100 тонна, 152 корхона 10 тоннадан 100 тоннагача, 207 корхона 10 тоннадан камроқ ва 231 та автотранспорт корхоналари зарарли чиқиндилар билан шаҳримиз ҳавосини бузмоқда. Албатта, аксарият корхоналарда ҳавога заҳарли моддаларни ташлаш, сувга чиқиндиларни оқизишга барҳам бериш борасида керакли чора-тадбирлар ўтказилмоқда. Шундай тадбирларнинг 1687 тасига кўра: ҳавога чиқарилаётган заҳарли моддалар миқдорини йилига салкам 17470 тоннага, сувга оқизилаётган чиқиндилар миқдорини йилига 14027,5 кубометрга камайтириш кўзда тутилган эди. Йилига 10866 м3 ҳажмдаги 37 та айланма сув тизимидаги сув таъминотини йўлга қўйиш кўзда тутилганди. Жорий йилнинг 1 сентябригача 880 та тадбир ўтказилди ва қуйидаги натижаларга эришилди:

— атмосферага кимёвий моддаларнинг ташланиши 5510,5 тоннага камайди;

— Йилига 2870 кубометр айланма сув билан таъминловчи 31 та тизим ишга тушди;

— Чирчиқ дарёсининг юқори қисмларини ифлослантираётган Салор, Қорақамиш, Баротхўжа, Зах,Қорақудуқ каналлари ҳамда «Ўртаосиёкабель», «Ўзэлектроаппарат», «Фотон» ишлаб чиқариш бирлашмалари, Тошкент фармокология заводининг оқава сувлари тугатилди; — «Сувсоз» трестида Бектемир сув тозалаш иншооти ишга тушди, сув чиқиндиларини қайта ишловчи мослама битказилди, шунингдек, Бўзсув, Салор станцияларида таъмирлаш тадбирлари муваффақиятли ўтказилди;

— «Тоштўқимачи» ва машинасозлик ишлаб чиқариш бирлашмаларида оксидловчи ва хромловчи майдончалар қайта таъмирланди, табиат муҳофазаси борасидаги қатор тадбирлар амалга оширилди;

— Ёғ-мой комбинатида каналга оқизилаётган чиқиндиларга барҳам берилди;

— «Тошқишлоқмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасида айланма сув билан таъминловчи компрессор иншооти қуриб битказилди. Чиқинди чиқарувчи бир манба тугатилди. Аммо зарур чора-тадбирлар амалга оширилгани ҳақидаги маълумотнома негадир йўқ;

— Чкалов номли Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасининг «Б» ҳудудида локал тозалов иншооти қурилди. «М» ҳудудидаги тозалов иншоотида таъмирлаш ишлари олиб борилди. Машиналарни ювиш учун сув таъминотининг айланма тизими ишга туширилди;

— «Ўзбекқишлоқмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасида белгиланган 37 та тадбирдан 12 таси бажарилди ва турли сабабларга кўра 6 та тадбир назоратдан олиб ташланди;

Баъзи корхоналарда табиатни асраб-авайлаш борасидаги тадбирлар тўлиқ ўтказилса-да, аммо бу тадбирларнинг натижаси бесамар бўлмоқда. Чунончи: — Алгоритм заводида 18 та тадбир ўтказилди, лекин металлни қайта ишлаш ва электролит майдончалари негадир ишламаяпти;

— 243-заводда адсорбер носоз аҳволда. «Авиаамалиёт» кичик корхонаси тугатилди.

Табиатни асраб-авайлаш борасидаги белгиланган тадбирларга айрим лоқайд раҳбарларнинг панжа ортидан қарашлари кишини ранжитмай қолмайди. Зеро она-табиат бу тоифа кишилар қилмишини ҳеч қачон кечирмаслигини унутмасалар айни муддао бўлур эди.

Шавкат ЭРГАШЕВ,
Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси раисининг ўринбосари.

Тадбир якунланди

ИНСОФ САРИ БАРАКА

Кишилар саломатлиги уларнинг қандай ҳаво билан нафас олаётганликларига бевосита боғлиқдир. Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ходимлари Тошкент шаҳар ички ишлар Бош бошқармасининг ДАН назоратчилари билан ҳамкорликда шу йилнинг 15 майидан 15 июнгача ҳамда 6 сентябрдан 6 октябргача «Тоза ҳаво» операциясини икки марта ўтказишди. Ана шу вақт мобайнида 210 та автотранспорт корхоналари, 23 та хусусий автоёнилғи билан таъминлаш шохобчалари, 7 та давлат автоёнилғи билан таъминлаш шохобчалари текширувдан ўтди. 30806 та автомобиль кўрикдан ўтказилди. Натижада 8324 та автомашина ҳавога ўта заҳарли тутунларни чиқараётганлиги аниқланди, 6844 та автомашина фойдаланиш учун нобоп деб топилди, булардан 2884 та машина давлат секторига қарашли, 3960 таси хусусий автомашиналардан иборат, 218 автокорхоналарнинг мутасаддиларига умумий миқдорда 87150 сўмлик жарима солинди, 3251 ҳайдовчига умумий миқдорда 329125 сўмлик жарима белгиланди.

Камчиликларни бартараф этиш мақсадида 285 банддан иборат кўрсатмалар автокорхона раҳбарларига тақдим этилди. Ушбу корхоналарда 302 газ текширувчи ва тутуннинг заҳарлилиги даражасини ўлчовчи асбоб ўрнатилди. Ундан ташқари «Тоза ҳаво» операциясини ўтказиш пайтида 14 та кўчма ташхис нуқталари автомобиль тўхташ жойларида, автомагистралларда ишга туширилди. Унда атроф-муҳитга зарарли газлар чиқараётган 6012 та автомашина мавжудлиги аниқланди.

Ўтган йилги ва жорий йилги «Тоза ҳаво» операциялари натижаларини солиштириб, таҳлил қилганда, 1994 йилда давлат тасарруфидаги автомобиллар 26 фоизни ташкил этган бўлса, бу йили шундай автомобиллар 27 фоизни ташкил этган. Хусусий автомашиналар эса ўтган йилдан 28 фоиздан 27 фоизгача тушган.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, кўпгина автокорхоналарда табиатни муҳофаза қилиш борасидаги тадбирларга етарли даражада эътибор қаратилмаётир. Хусусан 159-автотранспорт корхонасида 19 фоиз машиналар чиқараётган гази ўта заҳарли бўлгани ҳолда йўналишга қўйилмоқда. «Тошқурилиштранс»га қарашли 12-автотранспорт корхонасида 12 фоиз, 10-автотранспорт корхонасида 13 фоиз, «Сарбон» ҳиссадорлик жамиятида 20 фоиз, «Махсустранс»га қарашли 3-автотранспорт корхонасида 13 фоиз, «Сувсоз» трестига қарашли автотранспорт корхонасида 20 фоиз, «Махсустранс»га қарашли 9-автотранспорт корхонасида 12 фоиз автомобиллар ҳам шундай носоз бўлгани ҳолда йўналишга чиққани қайд этилди.

Тошкент Давлат университети автобазаси, «Махсустранс»нинг 9-автотранспорт корхонаси, «Сувсоз» трестининг автотранспорт корхонасида атроф-муҳитга зарарли газлар чиқаришни тўхтатиш борасида зарур тадбирлар амалга оширилмаган. ТошДУ автобазасида газларнинг заҳарлилик даражасини белгиловчи талонлар мавжуд эмас, табиат муҳофазаси борасидаги тадбирлар ўтказилмаяпти. 1-автотранспорт корхонаси, «Тошқурилиштранс» ҳиссадорлик жамияти, «Сувсоз» трестига қарашли автокорхона, «Марҳабо» ҳиссадорлик жамияти, 159-автокорхона машиналари давлат текширув назоратидан ўта олмаган.

Кўпгина автокорхоналарда йиғилиб қолган чиқиндиларнинг маромлануви ўтказилмаган. Газларнинг заҳарлилик даражасини аниқловчи газ анализаторлар негадир йўқ.

Тошкент шаҳар йўловчи ташиш транспорти уюшмасида 15,5 миллион сўмлик тадбирлар белгиланган эди. Чиқиндиларнинг камайиши эса йилига 1123,2 тоннани ташкил этиши зарур эди. Амалда бўлса тўққиз ойда бор-йўғи 2 та тадбир ўтказилиб, чиқиндилар ташланиши йилига 680 тоннага камайди, холос. Шуни ҳам айтиб ўтиш жоизки, шаҳарда дизелли автобуслар ҳамон йўналишга чиқмоқда, 2, 7, 8-автобус саройлари фикримизнинг далили бўла олади.

Кўриб турганингиздек шаҳримиз ҳавосини ифлослантиришга «ҳисса» қўшаётган автокорхоналар ҳали анчагина экан. Атроф-муҳитнинг тозалиги, ҳавонинг софлиги масаласига келсак, инсофни мутасадди раҳбарлар виждонига ҳавола деб билдик.

Наргиза ЁДГОРОВА,
Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси экологик тарғибот бўлими ходими.

Долзарб мавзуда

ЛОҚАЙДЛИК ДАВОМ ЭТАВЕРСА

табиатнинг ҳоли нима кечади?

Сирғали тумани жанубий саноат зонасидаги корхоналар фаолияти хусусида сўз юритганда энг аввало, уларнинг Чирчиқ дарёсининг ўнг қирғоғида ва Чортоқ канали ёқалаб жойлашганига эътиборни қаратиш зарур бўлади. Саноат зонаси ҳудудида Чирчиқ дарёси ҳавзаси ер ости сувлари борки, бунга бефарқ қараб бўлмайди. Чунки ер ости сувлари ҳозирги кунда муҳим манба саналади Демак, ер ости сувларини муҳофаза қилиш зарурдир. Хўш, бу муҳим иш юзасидан нималар қилиндию, нималар қилинмади?

Шу мақсадда «Ўзоғирсаноатлойиҳа» институти томонидан ер ости сувларини муҳофаза қилиш, корхоналарни бу ишга жалб этиб амалга ошириладиган ишлар, қурилажак зовур-коллектор лойиҳаси тузилган эди. Шу муносабат билан корхоналар ва Сирғали тумани ҳокимлиги лойиҳани амалга ошириш учун маълум миқдорда маблағ ажратганди.

Қурилиш 1991 йилнинг октябрида бошланиб, 1993 йилда зовурнинг 1650 погон метрлик қисми қурилди. Маблағ етишмаслиги сабаб иш тўхтаб қолган эди. Нарх-наво ошиб кетиши муносабати билан 1994 йилда қайта ҳисоб-китоб қилинди. Лекин талаб қилинган миқдордаги маблағ барибир йиғилмади.

Ушбу ишга «Саноатқурилишиндустрия» қурилиш-монтаж бирлашмаси, «Саноатэнерго», «Саноат» фирмаси, «Ўзагроқурилишлойиҳа» махсус конструкторлик технология бюроси, 1-уйсозлик комбинати, «Сувқурилиш» ташкилоти бир сўм ҳам ажратмади. Ваҳоланки уларнинг ҳиссаси 19 фоизни ташкил этиши керак эди. 1994 йил IV чорагигача бошқа корхоналар баҳоли қудрат маблағ ажратиб туришди. Кейин ҳеч ким канализация қурилишини ўйламай қўйди. «Ўзиккиламчиранглиметалл» акционерлик жамияти табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси сўровларига ҳануз ноаниқ баҳоналарни рўкач қилиб келмоқда.

Охир оқибатда оқава сувлар, ишлатилган зарарли чиқиндилар тупроққа «маза» қилиб шимилиб ётибди. Бундан кимга фойда, кимга зиён?! Чунки 12-автосарой, «Тест» ва ташкилотнинг оқава сувлари ташийдиган тармоқлари мутлақо йўқ.

Корхоналар берган маълумотномаларга қараганда Жанубий саноат зонасида чиқинди, ифлосланган сувлар бир ерга тўпланиши ва у ердан махсус машиналарда тегишли жойга олиб бориб ташланиши керак. Лекин бир йиллик умумий ҳажми 513 минг кубметр бўлган оқава сувларни ташиш учун унча-мунча автокорхонанинг кучи етишига бировни ишонтириб кўринг-чи?!

Бундан ташқари шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг рухсатисиз «Тест» илмий ишлаб чиқариш фабрикаси 12-автосаройга аккумуляторлар ишлаб чиқарувчи филиалини қуриб олган. Ваҳоланки, 12-автосаройнинг ўзи автомобилларга ёнилғи қуйиш шохобчасини таъмирлаш ҳақидаги тавсияномани бажармай келади. Сирғали аэропорти ҳудудидаги ёнилғи сақланадиган ер ости қудуғи ҳанузгача барҳам топмаган. Худди шундай, қўмитанинг рухсатисиз, экологик таҳлилларсиз «Самитол» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Ресурс» акционерлик корхонаси, «Корал» қўшма корхонаси ҳудудида совун ишлаб чиқарадиган участкалар очилган.

Бунинг устига кўпгина корхоналар сув истеъмоли ҳисобкитобини кўнгилдагидек олиб бормаётибдилар. Ҳатто «Сирғали» аэропорти, «Ўзиккиламчиранглиметалл» акционерлик жамияти сингари йирик корхона, ташкилотларнинг сувдан махсус фойдаланиш учун рухсатномаси йўқ.

Сув муҳофазасига бағишланган тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш кутилганидан паст даражада олиб борилмоқда. Бу лоқайдликдан, келгуси кунимизга эътиборсизликдан ўзга нарса эмас. Худди шунинг учун ҳам шаҳар табиатни асраш қўмитаси назоратчилари томонидан участка, цехларни тўхтатиб қўйиш учун 10 та қарор қабул қилинди. 17 мансабдор шахсларга жарималар солинди.

Сув-ку, ўз йўлига, Сирғали туманидаги жанубий саноат зонасида ҳаво муҳофазаси ҳам кўнгилдагидек эмас. Бунга сабаб корхоналарнинг мутасаддилари табиат муҳофазасига етарли эътибор беришмаётганидадир. Ўтган йили корхоналардан ҳавога чиққан зарарли ва заҳарли чиқиндилар салкам 1558 тоннани ташкил этди. 1995 йилнинг ўтган 9 ойи учун белгиланган тадбирлардан 4 таси амалга оширилди, холос. Ажратилган 318.400 сўмдан 126 минг сўм сарфланди. 12 тадбир эса «юлдуз» кўрмай жон бериб турибди. Бу 192400 сўм ўз ижобатини топмади, деган сўз. 1994—1995 йиллар мобайнида мансабдор шахсларга 17 марта 5450 сўм жарима солинди. Кичик, қўшма, давлат корхоналаридан 5 тасининг фаолияти тўхтатиб қўйилди. Бунинг устига йирик корхоналарнинг раҳбарлари ҳеч кимдан рухсат олмасдан, ўзбошимчалик билан ўз корхоналари ҳудудида янги ишлаб чиқариш нуқталари очмоқдалар. Охир-оқибатда зарарли моддаларни ҳавога чиқиши йўл қўйилган миқдордан бир неча баробар ошиб кетмоқда.

Хуллас, сув билан ҳаво — бу шаҳримизнинг жон томирларидир. Сирғали туманидаги саноат зонасида жойлашган корхоналарнинг раҳбарлари буни унутиб қўйишганга ўхшайди. Аслида буни бир лаҳза бўлсин хотирдан фаромуш қилиб бўлмайди. Аҳвол шундай давом этадиган бўлса, оқибатда нима бўлишини айтиб ўтишнинг ҳожати бормикин!

Толиб САЪДУЛЛАЕВ.

Ўзбек киносининг 85 йиллиги олдидан

СЕҲРЛИ КЎЗГУ

УШАЛГАН ОРЗУ

Ушбу мавзуни ёритишда Малик Қаюмовнинг кундалиги, матбуотдаги чиқишлари, қўлёзмалари, суратлари, фотоаппарат, кино камераси, хотиралари, энг муҳими суратга олинган, таҳлил қилиниб, фикр юритиладиган фильмлари асосий манба бўлди. Сеҳрли ёғдунинг кучи барчани ўзига жалб қила олди.

Ҳужжатли экран маданий меросимизнинг 85 йиллик киносолномаси ҳам ҳисобланади. Унда биз маданиятимиз, тарихимиз урф-одат, анъаналаримизни кўрамиз.

Ўтмишсиз келажак йўқ. Биз уни фотоҳужжатлар, суратлар, халқ оғзаки ижоди, ёзма адабиётдан ташқари мукаммалроқ, жонлироқ қилиб кинотасмалар орқали кўриш имкониятига эгамиз. Айнан Малик Қаюмов камерасида суратга олинган кинотасмаларда мустақил Ўзбекистонимизнинг кечаги кунини ҳужжатлар асосида кўриш, баҳо бериш, муносабат билдириш имкониятига эгамиз.

Малик Қаюмов камераси ўзи яратган ўзбек ҳужжатли фильмлари солномасида халқ хўжалиги соҳасининг бир тармоғи деҳқончиликдан тортиб, жозибали рақс санъати сирлари, бармоқларнинг сеҳрли ҳаракатларини, рақс анъаналарини кўриб завқланиш бахтига муяссар бўламиз. Ўзга юрт кишиларининг турмуш тарзию ўзбекнинг болажонлиги, меҳри-мурувватидан қалбимиз тўлқинланади. Сеҳрли кўзгу орқали мамлакатимизда рўй бераётган воқеаларни кўриб, ўзга мамлакатларда содир бўлаётган воқеалар муҳрланган тасмаларга боқиб жаҳоннинг нафаси, инсонлар кайфиятининг гувоҳи бўламиз.

Уни инсон тафаккури бунёд этган. Сеҳрли кўзгу ҳақида авлод-аждодларимизнинг орзуси амалга ошди.

ИЛК ҚАДАМЛАР

Биринчи ўзбек фильмларида асосий ролларни Москвадан, бошқа республикалардан келган актёрлар ўйнар эдилар. Эпизодик роллар эса сценарийда ёзилган сиймога ташқи қиёфаси мос келадиган ҳаваскорларга топшириларди. Турли шаҳарлардан таклиф этилган актёрлар мутахассислиги бўйича тайёргарлик кўрган бўлсада, юртимиз ҳаёти, ўтмиши билан боғлиқ манбаларни ўзлаштириш қийин бўларди. Чунки улар студияга қисқа муддатга келар, мўлжалланган эпизодлар суратга олиниб бўлингач, ўз юртларига қайтардилар. Кино соҳасида етарли билимга эга бўлмаган ҳаваскорлар эса кино хусусиятларини, умуман бадиий ижод имкониятлари, чегаралари, нозик қонун-қоидаларини билмасликлари дарҳол сезиларди.

Лекин шунга қарамай, дастлабки ўзбек овозсиз фильмларини кўришни истаган томошабинларнинг сони орта борди. Бунда кинотасмаларга берилган номлар «Авлиё қизи», «Иккинчи хотин», «Ўлим қудуғи», «Ўлим минораси», «Сўнгги бек», «Мохов қиз» ҳам тарғибот вазифасини ўтарди. Ўзбек томошабинининг ўз ўтмиши ҳамда 20-йиллардаги драматик воқеалар, шаҳар ва қишлоқларда рўй бераётган ўзгаришлар билан экран орқали танишишга бўлган эҳтиёжи ҳам яққол сезилди.

Фильмларнинг барчаси ҳам ҳаётий, қизиқарли эмас эди. Сюжет қурилишида қайтариқ услублардан фойдаланиш актёрларнинг кўпчилиги ижросида нуқсонлар бўлиши, техник камчиликлар муаллиф кўтариб чиққан мавзуларнинг тўла-тўкис очилишига тўсқинлик қилади. Лекин бу асарларнинг яратилиш даври ҳам ўзбек санъаткорлари учун бамисоли ижод мактаби хизматини ўтади. Наби Ғаниев, Комил Ёрматов, Малик Қаюмов, Сулаймон Хўжаев, Раҳим Пирмуҳамедов ва бошқа бир гуруҳ ўзбек актёрлари, режиссёрлари, операторлари, сценарийнавислари, миллий масала бўйича маслаҳатчи қилиб тайинланган кино ходимлари учун кинематографиянинг эстетикаси ҳамда техникасини ўргатадиган «курс» фильм суратга олиниши даврида пайдо бўларди. Зийрак кино объективининг имкониятлари, ҳаракатдаги тасвирни яратиш йўллари, камера қаршисидаги ижронинг хусусиятлари, режиссуранинг қонуниятлари назарий маърузаларда эмас, амалда—суратга олиш майдончасида очила борарди. Шу тариқа ёш ижодий кадрлар кино ҳақида чуқур тушунча олиб, фильм яратиш жараёнини неча қайта кўриб, унда иштирок этиб аста-секин мустақил равишда ижод қилишга тайёргарлик кўра бошладилар.

Шундай қилиб, 20-йилларнинг иккинчи ярмида ўзбек киносида миллий ижодий кадрларга бўлган эҳтиёж айниқса кучайди. Хусусан, бевосита сиймо яратувчи санъаткорлар — актёрлар йўқлиги туфайли студияга келган барча ёшларнинг актёрлик истеъдодлари кўрикдан ўтди. Кейинчалик режиссёр, сценарийнавис, дубляж бўйича режиссёр сифатида танилган кинематографиямиз қалдирғочларининг ижоди ранг-баранг роллар ўйнашдан бошланди.

БИРИНЧИ ЎЗБЕК АКТЁР-ОПЕРАТОРИ

Биз қисқача тўхталган ижод жараёнини кузатиб борган Малик Қаюмов дастлабки хулосаларга келди: ҳаётни ўрганиш натижасида орттирилган тажриба актёр ижодида муҳим роль ўйнар экан. Мукаммал ижрочилик техникасига эга бўлган актёр ҳам роль устида ишлаш даврида ҳаётий тажрибасига таяниш имкониятига эга бўлмаса, ҳаққоний сиймо ярата олмас экан.

Малик Қаюмов «Бағдодда Америка пахтаси» (1931 йил) ҳамда «Ўлим қудуғи» (1933 йил) фильмларида ўйнаган роллари томошабинларга манзур бўлди.

Суратга олиш майдончасида ижодий-ташкилий ишларда фаол қатнашиб юрган Малик Қаюмов оператор санъатига жуда қизиқиб қолди. Олдинлари ҳам — ёш ҳаваскор студияга эндигина келган чоғларида ҳам — камеранинг «сеҳрли» объективига ҳайрон бўлиб қарар, унинг сирларини билишга ошиқар эди. Даладаштнинг ҳақиқий тасвирини ҳам, инсоннинг ички ҳолатини ҳам динамик тасвир, портрет ёрдамида томошабинга етказишга қодир бўлган кинокамеранинг имкониятлари беқиёс кўринади. Шу тариқа ижро санъатидан кўра оператор ҳунари Малик Қаюмовни кўпроқ жалб қила борди. Унга камера ёнидаги ўйин эмас, камерани ушлаб, унинг объективини гоҳ актёрга, гоҳ беқиёс далаларга, гоҳ қурилиш кетаётган жойларга қаратиб ижод этиш маъқул кўринди.

У пайтлар Малик Қаюмов анча ёш эди. Кино ҳам қисқагина тарихга эга эди. Санъатларнинг ёши юз ва минг йилликлар билан ўлчанишини эсласак, кино ҳали навқирон даврида эканлигига ишонамиз. Бинобарин, ўзбек ҳужжатли киносида ўзига хос киносолнома яратган, биз бугун ижодкорнинг ижодини дастлабки даврига бир назар ташлаган Малик Қаюмов кино билан бирга ўсди, улғайди. Пировардида, бу кино заҳматкаши экран санъатини бойитди. Экран бўлса, Малик Қаюмов учун ҳаётни барча зиддиятлари ила, мураккаблиги билан кўрсатувчи сеҳрли кўзгу ролини ўтади. Худди шу экран кинонинг имкониятлари беқиёс эканлигига ишонч ҳосил қилишда муҳим аҳамият касб этди.

Маҳлиё МИРСОАТОВА.

***СУРАТЛАРДА:** Малик Қаюмов турк кино юлдузи Туркон Шорай билан; суратга олиш пайти; ўзбек киночилари яратган фильмлардан лавҳалар.*

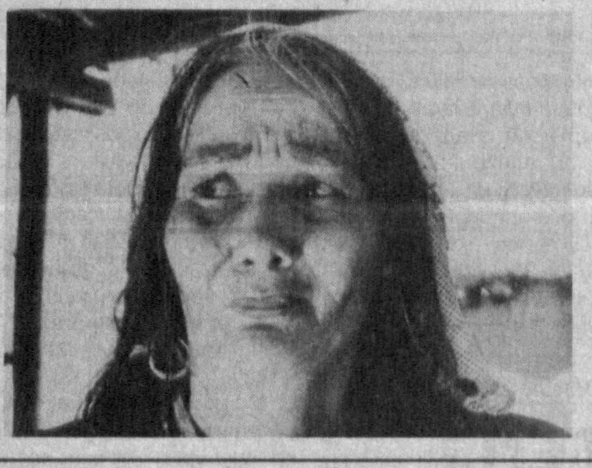

Саломатлик сирлари

ЮГУРГАННИНГ МУРОДИ ҲОСИЛ

Гавжум хиёбон. Майдончада болалар ғужғон ўйнайди. Кўл бўйидаги ўриндиқда эса 35-40 ёшдаги эркак-аёллар ўзига хос давра қурган. Уларнинг сўзларидан катталарга эмас, балки ёшларга хослик кўзга ташланади. Маълум бўлишича, улар ўрта мактабни битиргандан кейин учрашишган кўринади.

— Чорак аср-а, буни оз деб бўладими. Катта ҳаётнинг талайгина даври деса ҳам бўлаверади, — дейди Фарида.

— Ҳа, бу даврда қиз узатиб, қуда-андалик бўлдинг-у, — деб унинг сўзини маъқуллайди дугонаси Карима ўзи ишлайдиган заводдаги ажойиб компьютерлар ҳақидаги мулоҳазаларидан қўшаркан.

— Барибир мактаб йиллари бир умрга ёддан чиқмайди, — деб гапга қўшилади Фотима.

Хуллас, кўпгина воқеалар ёдга олинди. Суҳбат мавзуси саломатликка бориб тақалди. Ҳаммада ҳам озми-кўпми дард борлиги аён бўлди. «Орамизда шифокор борми», деган луқма ҳам ташланди. Ҳамма Дилшодга қаради. Дўстлар унга иштаҳанинг йўқлиги, кўнгилнинг айнаб туриши, баҳору кузда қорин оғриб оғизнинг бемаза бўлишигача гапиришди. Дилшод сўзларни эшитса-да жим туравергач, ўртада қаҳ-қаҳа кўтарилди. Улар анчайин улғайиб болаларга хосликни унутишган бўлса-да кўзларидаги ўша меҳр, ўша чақнашлардан меҳрга тўярдилар. Шу тариқа ўзига хос мажлисни тугатиб, соҳил бўйлаб сайр қилиш бошланди.

Фарида Ферузадан сўради:

— Бир пайтлар лўкиллаб югурардинг, ҳали ҳам шу одатинг борми?

— Уйингдагилар сени югуртириб қўйишмас, — ҳайрон бўлди Сайёра.

Феруза эса:

— Яхшиямки, менинг кўнглимдаги бўлиб турмуш қурган хонадонимдагиларнинг бари спортга ошно одамлар бўлиб чиқди. Ҳаммамиз баравварига бадантарбия билан шуғулланамиз. Уёғини сўрасанг, турмуш ўртоғим билан ўйингоҳда, машғулот пайти танишганман. Шунинг учун ҳам югуришни тарк этганим йўқ...

Дугоналар бир зум тин олишди. Афтидан улар Ферузанинг нима учун тетик ва бардам, ҳалигача қизларга хос қадди-қоматининг расолиги, кайфиятининг ҳамиша чоғлиги сирини фаҳмлагандек эдилар. Ҳаракат — ҳаёт деганларидек, югурган кишининг муроди ҳосил экани шундан бўлса ажабмас.

Анвар АЛИХЎЖАЕВ.

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

«ЎЗБЕК ДАВЛАТ ЦИРКИ» РЕСПУБЛИКА БИРЛАШМАСИ ТОШКЕНБОЙ ЭГАМБЕРДИЕВ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА
(Хадра майдони)

БОЛАЛАР СИЗЛАР УЧУН!
МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ ҚИШКИ ТАЪТИЛ КУНЛАРИДА - 1995 ЙИЛ 23 ДЕКАБРЬ - 1996 ЙИЛ 14 ЯНВАРЬ КУНЛАРИ
«ЦИРКДА АРЧА»

ҚАТНАШАДИЛАР:
Корбобо, Қорқиз, эртак қаҳрамонлари, цирк санъатининг барча жанрлари вакиллари ва ўргатилган ҳайвонлар.

ТОМОШАЛАР:
23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 декабрь соат 12.00, 14.00, 16.00 да;
30 декабрь соат 18.00 да;
31 декабрь соат 16.00 да;
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 январь соат 18.00 да;
8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 январь соат 10.00, 12.00, 14.00, 16.00 да бошланади.

Олдиндан чипта сотиш ташкил этилган. Чипталар нақд пулга ва пул ўтказиш йўли билан сотилади.

Касса соат 10.00 дан 18.00 гача ишлайди.

Маълумот учун телефонлар: 44-35-91, 44-35-89, 44-29-04.

АҲОЛИ ДИҚҚАТИГА!
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ БАНКИ 1995 ЙИЛ 1 НОЯБРДАН «ЎҚУВЧИ» НОМЛИ ЯНГИ ОМОНАТ ТУРИНИ ТАКЛИФ ҚИЛАДИ
«ЎҚУВЧИ» ОМОНАТИ — БУ ФАРЗАНДИНГИЗ УЧУН АЖОЙИБ СОВҒАДИР!
«ЎҚУВЧИ» ОМОНАТИ БУ:
миқдори камида 10 сўм бўлган;
йилига 60 фоиз даромад тўланадиган;
нақд пул билан ёки пул кўчириш йўли билан тўлдириб бориладиган;
юқори даромад олиш учун, зарур миқдордаги маблағ йиғилгандан сўнг бошқа хоҳлаган турдаги омонатга ўтказилиш имкониятини берувчи омонат туридир.
«Ўқувчи» омонати ўсмирларга ёшликдан ўз маблағидан тўғри фойдаланишни ўргатиш билан бирга, балоғат ёшини етарлича маблағ билан кутиб олиш учун имконият яратади.
«Ўқувчи» омонати 12-18 ёшдаги ёшлар омонатидир!
ХАЛҚ БАНКИ СИЗНИ КУТАДИ!
Маълумот учун телефонлар: 33-78-02, 33-51-95.
Тошкент шаҳар халқ банки бошқармаси.

ТОШКЕНТ ШАҲАР ТЕЛЕФОН ТАРМОҒИ АБОНЕНТЛАРИ ДИҚҚАТИГА!
магистрал кабель режали равишда таъмирланиши муносабати билан вақтинча, 13 декабргача 98-АТС абонентларининг 97-АТСга чиқишлари ва 97-АТС абонентларининг 98-АТСга чиқишлари ЁМОНЛАШАДИ.
***
Алоқа иншоотлари режали равишда таъмирланиши муносабати билан вақтинча, 2 декабргача Ҳ. Олимжон, К. Ниёзов, Пушкин, Ниёзбек йўли (олдинги Урицкий кўчаси) кўчаларида яшовчи 34/35-АТС абонентларида
ТЕЛЕФОН АЛОҚАСИ БЎЛМАЙДИ.
Тошкент шаҳар телефон алоқаси ва радиолаштириш ишлаб чиқариш бирлашмаси.

“Узсанқурбанк”
Мижозларга ўзаро манфаатли шартларда қуйидаги омонатлар турини
ТАКЛИФ ҚИЛАДИ:
- истаган вақтда олинадиган: - йилига 35%
- муддатли:
1 йилдан 3 йилгача - йилига 50%
3 йилдан ортиқ - йилига 70%
- қисқа муддатли 3 ойлик депозит ҳисоб вараги;
энг кам бадал 1000 сўм, муддати тугагач, 35% тўлов тўланади.
- 6 ойлик муддатга энг кам бадал 1000 сўм, муддати тугагач, 70% тўлов тўланади.
- 12 ойлик муддатга энг кам бадал 5000 сўм, муддати тугагач, 250% тўлов тўланади.
- “Афзал”- энг кам бадал 1000 сўм, ҳар ойда - 10% тўлов тўланади. Бу омонатнинг афзаллиги - фоизлардан фойдаланиш ва қўшимча бадал қўйиш мумкинлигидир.

“Узсанқурбанкнинг” исталган жамғарма кассасига омонат топшириш мумкин:
Телефонлар: 33-34-45, 36-06-54.

Ҳуқуқ-тартибот посбонлигида

ИНТИЗОМ—АСОСИЙ МАСАЛА

Жиноятчиликка қарши курашда ички ишлар идораларининг шахсий таркиб билан ишлаш хизмати ходимлари салмоқли амалий ишларни олиб боришмоқда. Зеро, жиноятчиликнинг ҳар қандай кўринишларига қарши кескин кураш олиб бориш, унинг илдизига болта уриш, туб-тагидан йўқотиш долзарб вазифалардан биридир. Бундай кўлами кенг ишларни амалга ошириш учун шахсий таркиб орасида тарбиявий ишлар олиб бориш, уларни Ватанга, халққа, касбига садоқат руҳида тарбиялаш зарур.

Яқинда Мирзо Улуғбек тумани ички ишлар бошқармаси шахсий таркиб билан ишлаш хизмати ташаббуси билан тартиб-интизом масалаларига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Йиғилишда шахсий таркиб ўртасида олиб борилаётган тарбиявий ишларга баҳо берилиб, ютуқ ва камчиликларга тўхталиб ўтилди. Айрим жойларда бу масалага унчалик эътибор берилмаётганлиги танқид қилиниб, йўл қўйилган хатоларни тузатиш учун кўрсатмалар берилди.

Шуни ҳам таъкидлаб ўтиш керакки, — деди ўз сўзида Ўзбекистон республикаси Ички ишлар вазирлиги шахсий таркиб билан ишлаш хизмати бошлиғи ўринбосари, милиция подполковниги Ў. Жўраев, — айрим нопок кимсалар турли хил йўллар билан ички ишлар сафларига кириб қолиб шаънимизга доғ туширишмоқда. Бундай ходимларга орамизда ўрин йўқ.

Йиғилишда ИИВги шахсий таркибнинг хавфсизлигини таъминлаш бўлими бошлиғи, ички ишлар полковниги Я. Тимошенко, Тошкент шаҳар ИИББси бошлиғи ўринбосари, милиция подполковниги А. Когай қатнашиб, сўзга чиқдилар.

Бундай йиғилишлар Тошкент шаҳар ИИББнинг бошқа учта бўлагида ҳам ўтказилиб, кун тартибидаги асосий мавзу — шахсий таркиб ўртасидаги тартиб-интизом масалалари муҳокама қилинди.

Баҳром ЎЛЖАБОЕВ,

Тошкент шаҳар ИИББси шахсий таркиб билан ишлаш хизмати бошлиғи ўринбосари, милиция подполковниги.

Дил тубидан

ЧИПТАХОНАДАГИ ВОҚЕА

Эрта тонг. Салқин ҳаво киши вужудини жунжиктиради. Йўловчилар қатори электропоездга чипта олиш учун навбатда турардим. Менга ўхшаб навбатда турган бир аёл тўрт ёшлар чамасидаги дўмбоққина қизалоғига сумкасидан иккита печенье олиб узатди. Қизалоқ онаси узатган печеньенинг бирини еди-да, иккинчисини беҳосдан ерга тушириб юборди. Аёл печеньени ердан олиб, бир четга қўйиш ўрнига одамлар ўтиб турган йўлкага улоқтирди.

Аёлнинг бу ҳаракатини зимдан кузатиб турган ўрта ёшлардаги бир киши аёлга танбеҳ берди:

— Қизим, бу ишингиз яхши эмас. Бунинг ўрнига шу печеньени сумкангизга солиб қўйсангиз бўларди-ку. Ахир бу — нон-ку!

Аёлга танбеҳ ёқмади шекилли, қошларини чимириб ўшқирди:

— Э-э, нега менга ақл ўргатасиз?! Нима, увол бўлмасин, деб ердан олиб боламга едиришим керакми?

— Майли қизим, ўзингиз биласиз. Нон оёқ ости бўлмасин дейман-да, — деди ҳалиги киши.

— Ҳм-м, — дея юзини четга бурди аёл.

Навбатда турганлар ҳам аёлга ҳайрон бўлиб қарашди.

Чипта олиб электропоездга ўтирдим. Қарасам, аёлга «ақл ўргатган киши» рўпарамдаги ўриндиқда ўтирибди. Унинг асабийлашаётгани юз-кўзларидан сезилиб турарди. Менга бир-икки назар ташлади-ю, аста сўради:

— Қизим, сиз ҳам Тошкентгами?

Мен тасдиқ ишорасида бош силкидим.

У бир хўрсиниб олди-да, гап бошлади:

— Худога шукр, ҳаётимиз тинч, фаровон, дастурхонимиз тўкин, устимиз бут. Бироқ, ҳамма ҳам, айниқса, ёшлар тўкчиликнинг қадрига етаяптими? Йўқ. Ҳозиргина ўзингиз гувоҳи бўлган воқеага нима дейсиз? Ахир, бу нонтепкилик эмасми?!

— Ҳа, гапларингиз тўғри, — дедим унинг фикрини қувватлаб.

— Қизим, агар хоҳласангиз, бошимдан ўтган бир воқеани айтиб бераман.

— Майли.

Ҳамроҳим бироз ўйланиб турди-да, сўз бошлади:

— Урушнинг тўртинчи йили. Ҳамма эркаклар фронтда. Фронт ортида фақат кексалар, аёллар ва болалар қолган. Ҳар бир киши фронт учун, ғалаба учун кечаю кундуз тиним билмай меҳнат қилмоқда. Мен ўша пайтда 10—11 ёшда эдим. Отам урушда. Мен, икки синглим, онам билан қолганмиз. Онам ҳамма қатори эрта тонгдан далага кетарди. Мен сингилларим билан уйда қоламан.

Ўша пайтда бизнинг ориққина, оқ эчкимиз бўларди. Онам боёқиш шу эчкини соғиб, бизга атала, сут оши пишириб берарди. Бир куни уйда бир кафт ҳам буғдой қолмади. Онам менга:

— Баҳромжон ўғлим, сингилларинг билан ҳовлидаги тутдан бир коса териб кел, овқат пишириб бераман, — дедилар.

Мен «Тутдан қанақа овқат тайёрлаш мумкин?» деган ўйда сингилларим билан бир коса тут териб келдим.

Онам эчкимизни соғди-да, сутни докада сузиб қозонга солди. Қозон тагига ўт ёқдилар. Сут бир зумда қайнаб чиқди. Қайнаб турган сутга косадаги тутни солдилар. Кўп ўтмай онам:

— Мана, овқат ҳам пишди, — дея косаларга бир чўмичдан қуйиб бердилар.

Биз бу овқатни иштаҳа билан ичдик. Бу таом биз бир тишлам нонга зор бўлган пайтимизда энг лаззатли таом эди. Кўрдингизми, уруш йиллари қанчалар оғир бўлган. Бугунги кунда бу воқеа бир эртакдек гап...

Мен бир зум хаёлга чўмдим. Яна ёдимга чиптахона олдидаги воқеа тушди. Аёлнинг печеньени йўлкага улоқтиргани, Баҳром аканинг тут солиб пиширилган овқатни сингиллари билан ичаётгани анча пайтгача кўз олдимдан кетмади...

Дарҳақиқат, жамиятимизда ҳамон нон ризқ-рўз эканлигини унутиб қўйганлар учраб турибди. Улар ўтмишга назар ташламаган ҳолда, бебаҳо неъмат — нонни қадрига етмаяптилар. Мен бундай шахсларга қарата: «Ҳой одамлар, ризқ-рўзимиз бўлган бебаҳо нонимизни бунчалар хўрламанглар», дегим келади.

Шоира АБДУТОЛИПОВА.

Биласизми?

СЎЗЛАРНИНГ КЎҲНА ТАРИХИ

Яқинда Вильям Шеркнинг «Янги сўзларнинг 500 ёши» номли китоби босмадан чиқди. Қуйида эътиборингизга ҳавола этилаётган сўзлар дарёдан томчи, холос.

• **«Кенгуру»** сўзи инглиз тилида 1770 йилда пайдо бўлган. Машҳур тадқиқотчи сайёҳ Жеймс Кук Австралияга сафар чоғида антиқа жонзотни учратиб, ўша ерлик кишидан бу нималигини сўрайди. Ҳалиги киши «Кангароо», яъни — «Мен билмайман» деб жавоб қайтаради. Сайёҳ Кук жонивор шундай аталаркан деб ўйлаб, унинг номини ён дафтарига қайд этиб қўяди.

• **«Косметолог»** сўзининг ҳам пайдо бўлиши қизиқ, 1924 йилда дафн маросими бюроси хизматчиларига тақлид қилишни истаб қолган аёллар сартарошлари ўз идораларини шундай номлашни ихтиёр этадилар.

• **«Астронавт»** сўзи 1880 йилда қайсидир китобда фазовий кемани таърифлашда ишлатилган. Бу сўзни 1929 йили биринчи марта Британиянинг фалакшунослар уюшмаси замонавий сўзлар қаторида ишлата бошлайдилар. Астронавтлар эса шундан ўн йил ўтгач пайдо бўлишган экан.

• **«Телефон»** 1835 йилда пайдо бўлган. Карангки, Александр Грэхем Белл ундан роппа-роса 40 йил ўтгач, аникроғи 1876 йилда телефон ускунасини ихтиро қилган.

• 1830 йилларда товушнинг электрон узатилиши масалалари маълум эди ва ўнлаб олимлар инсон овозини узатиш йўлларини ахтара бошлашди. Улар ўз илмий мулоҳазаларига шунчалик ишониб қолишган эдики, «телефон» сўзи унинг ўзидан олдин пайдо бўлган экан.

Нодира УМАРОВА.

БИР ЧИМДИМ ҚАҲҚАҲА

— Аёл қандай зот?

— Эркак одамнинг тескариси.

***

Нима учун эртакларда ялмоғиз кампир бору ялмоғиз чол йўқ?

— Ялмоғиз чолни ялмоғиз кампир ямлаб ташлаган.

***

— Нима учун хотинлар эрларидан узоқроқ яшайдилар?

— Чунки улар ҳар куни эрларини эговлаб турадилар-да!

***

— Анчадан буён қизиқчимиз чиқмай қолди, соғмикан?

— Э-э, билмайсанми, у гапларим чиройли чиқсин деб оғзига хина қўйган.

***

— Эрингизга айтиб менинг боламни боғчага жойлаштириб беринг, — илтимос қилибди бир жувон дугонасидан.

— Майли, — дебди дугонаси.

— Сизга ҳам менинг илтимосим бор. Болангизнинг отаси менинг эрим эканлигига битта ишонч хати олиб келинг.

***

Афанди китоб дўконига кириб:

— Бу китобларни ким ёзган? — деб сўрабди.

— Буни Ғафур Ғулом, буни Ойбек, бунисини Ҳамид Олимжон, бунисини...

— Бўлди, бўлди, мен кооператив бўлиб ёзилган китобларни ўқимайман, — деб чиқиб кетибди Афанди.

Ортиқбой ЮСУПОВ.

«Гознак» Давлат ишлаб чиқариш бирлашмаси жамоаси бирлашма мутахассиси
Патхулла ТУРСУНОВнинг
бевақт вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади

Ўзбекистон ХДП Юнусобод туман кенгаши масъул ходим М.К. Ҳайдаровага онаси
Бўринисо ИСАБОЕВАнинг
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Бош муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ

Тошкент оқшоми

Муассис: Тошкент шаҳар ҳокимлиги

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида рўйхатга олинган. Рўйхат сони ~ 10.

Манзилимиз: 700000, Тошкент шаҳри, ГСП, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Телефонлар: хатлар ~ 33-29-70; эълон ва тижорат хабарларини жойлаштириш масалалари бўйича ~ 33-81-42

Эълонлар ва тижорат хабарлари аниқ ва тўғрилиги учун жавобгарлик уларни берган ташкилот ва шахслар зиммасидадир.

Нашрни етказиб бериш масалалари бўйича турар жойлардаги почта бўлимларига ёки "Тошкент почтаси" шаҳар почта корхонасининг фойдаланиш бўлимига ~ 33-74-05 телефонига мурожаат қилишингиз мумкин.

Ҳажми ~ 2 босма табоқ. Офсет усулда чоп этилади. Қоғоз бичими - А-2. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи - 64690.

"Шарқ" нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси, 41-уй.

Душанба, чоршанба ва жума кунлари чиқади. Буюртма Г—0495 • Босмага бериш вақти 11.30. 1 2 3 4 5 6.